

תורה אור • מגילת אסתר • מאמר 1

יביאו לבוש מלכות אשר לבש בו המלך וסוס...

”יביאו לבוש מלכות אשר לבש בו המלך”

שלוש המתנות שבמגילת אסתר — לבוש המלכות, סוס המלך וכתר המלכות — הן שלוש דרגות במלכות ה', שנתגלו במתן תורה ושוב בפורים: הלבוש הוא רוממותו מעל העולמות, שממנה הם מתהווים מאין ליש; הכתר הוא התענוג שנמשך כאשר האדם מקיים בפועל את המצוות בדברים גשמיים; והסוס הוא צירופי האותיות הנושאים את הגילוי למטה. מסירות הנפש של היהודים בימי מרדכי השלימה את מה שהחל ב”נעשה ונשמע”.

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ”ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק

LikuteiTorah.com

הפרשה החסידית

[/likuteitorah.com/he/torah-ohr/megillas-esther/1](https://likuteitorah.com/he/torah-ohr/megillas-esther/1)

הנקודה

שלוש המתנות שבמגילת אסתר — לבוש המלכות, סוס המלך וכתר המלכות — הן שלוש דרגות במלכות ה', שנתגלו במתן תורה ושוב בפורים: הלבוש הוא רוממותו מעל העולמות, שממנה הם מתהווים מאין ליש; הכתר הוא התענוג שנמשך כאשר האדם מקיים בפועל את המצוות בדברים גשמיים; והסוס הוא צירופי האותיות הנושאים את הגילוי למטה. מסירות הנפש של היהודים בימי מרדכי השלימה את מה שהחל ב"נעשה ונשמע".

כל קטע: לשון המאמר, אחר כך התרגום, ואחר כך ביאור קצר תחת קו זהב. המספרים הקטנים בלשון המאמר מפנים להערות שבסוף.

המאמר בקצרה

המאמר מפרש את הפסוק שבו המן מציע להביא לבוש מלכות, סוס המלך וכתר מלכות, כשלוש דרגות שנתגלו במתן תורה ושוב בפורים, כאשר ההתחייבות שהחלה בסיני הושלמה. מדוע המעשה הוא "תכלית החכמה"? החכמה, מקור התורה, היא החוליה הראשונה בשרשרת מדורגת, ונושא בה אור אין סוף במדרגת ממלא כל עלמין. המציאות הגשמית, שאין לה כל יחס משותף עם הרוחניות, מתהווה ב"דילוג" ישירות מסובב כל עלמין; משום כך חפצי המצוות מגלים אור נעלה יותר, וכיחוד הדרגה הנמוכה ביותר. אור זה הוא "לבוש הגאות" של ה', מלכותו ורוממותו מעל העולמות, הנמשכת על ידי אתערותא דלתתא. קיום המצוות בפועל ממשיך דרגה נעלית עוד יותר — "כתר מלכות", תענוגו של ה'; ההלכות והמגילה, ששורשן נעלה כל כך עד שהן מגיעות אל תוך הגשמיות, לא יתבטלו לעולם. ה"סוס" הוא צירופי האותיות הנושאים את הגילוי למטה. מסירות הנפש בעת גזירת המן השלימה את הכול. המן יכול היה לפגוע בלבוש ובסוס באמצעות מקבילה של רוממות; לכתר, שהוא ביטול מוחלט של הרצון, אין מקבילה כזו.

מבנה

1	שלוש המתנות ופורים	11-2
	לבוש המלכות, סוס המלך וכתר המלכות הם "ה' מלך גאות לבש", "סוס" מתן תורה והכתר "ביום חתונתו". כל מה שנתגלה במתן תורה התגלה שוב בפורים, כאשר הושלמה ההתחייבות שהחלה ב"נעשה ונשמע".	
2	לימוד ומעשה	11-4
	חז"ל מכנים את המעשה "תכלית החכמה", ובכל זאת כל המצוות אינן שקולות כנגד מילה אחת של תורה: לכל אחד מהם יש יתרון משלו. המאמר מבקש לבאר את יתרון המעשה, ומתחיל בחכמה כחוליה הראשונה בשרשרת.	
3	חכמה והדילוג מאין	11-5
	החכמה, אף ש"מאין תמצא", היא התחלה הנמנית עם מה שבא אחריה, ונושא בה אור אין סוף בהדרגה, במדרגת ממלא; משה, שהיה בדרגת האין האמיתי, עמד למעלה ממנה. עילה ועלול אינם יכולים להוליד "יש" אמיתי: אפילו החכמה מתהווה בדילוג, ועל אחת כמה וכמה הגשמיות, הבאה ישירות מסובב כל עלמין. לכן הבריאה היא באמת יש מאין.	
4	מדוע המעשה נעלה יותר	12-13
	תשובה ומעשים טובים ממשיכים את סובב, הנעלה מהאור המדורג של החכמה. בחפצי המצוות, שהם רצונו של ה', סובב מתגלה ללא הסתר, והדרגה הנמוכה ביותר מגלה אותו יותר מכול.	

18-14	5	לבוש הגאות	הארה זו היא מלכותו של ה': הוא יחיד, לבדו כפי שהיה קודם הבריאה, ויחסו לעולמות הוא כמלך בלבד, באמצעות רוממותו, "מתלבש בגאות", כדי שהעולם יתקיים. המילים "יביאו" מלמדות שמלכות זו נמשכת על ידי מעשה האדם, כאשר הופכים דברים גשמיים למצוות ומבטלים אותם לאורו.
20-19	6	כתר המלכות	כאשר האדם עצמו מקיים את המצוות בגופו וברכשו, הוא ממשיך אור נעלה יותר: הכתר, העשוי מהחומר הנמוך ביותר, אבן, ובכל זאת הוא תענוגו ותפארתו של המלך. לימוד התורה, ההלכות הממשיכות את אור אין סוף אל העולם, שקול כנגד כל המצוות.
26-21	7	המגילה וההלכות מתקיימות לעד	לעיתיד לבוא יתבטלו הנביאים כאור קרני השמש בתוך השמש; ואילו מגילת אסתר, ששורשה בדרגה הנעלמת ביותר, וההלכות, "מור דרור" של מרדכי — חכמה המלוכשת במרירות — הן המאור עצמו. כשלהבת הנראית למרחוק או כחבית העולה על גדותיה, חדירתן אל תוך הגשמיות מראה עד כמה נעלה שורשן.
27	8	נעשה ונשמע	העשייה לפני השמיעה הייתה כניעה של הרצון שהמשיכה את הכתר: תרי"ג המצוות, שמספרן כמספר כת"ר, הן עמודים המחברים את אור אין סוף עם העולם השפל הזה.
33-28	9	סוס המלך	"הרכיבה" של ה' היא המשכת האור באמצעות צירופי אותיות: כלילה אל המלאכים, דרך שמונה עשר אלף עולמות, כנגד שמונה עשרה הברכות וכנגד השדרה; במתן תורה — אל התורה; ובמשכן — אל חומרים גשמיים. ערוצים אלה, המכונים "סוסים", מורידים למטה את הלבוש ואת הכתר.
34	10	מסירות הנפש של פורים	בעת גזירת המן מסרו היהודים, ובהם הכוהנים והלוויים, את עצמם ולא נטשו את אמונתם. בכך הושלמה קבלת התורה ונתגלו הלבוש, הכתר והסוס.
40-35	11	המן והלב הרם	עמלק והמן מרחפים מעל עץ הדעת: עזות וגאווה. המקבילה המעודנת שלהם היא הלב הרם בדרכי ה', "שמינית שבשמינית" — העלייה שצריכה להקדים את המשכת החכמה. רוממות זו מושרשת בלבוש ובסוס, שהמן יכול היה לקחת; לכתר, שהוא ביטול מוחלט של הרצון, אין מקבילה מחוץ לקדושה.

מושגים

סובב כל עלמין סובב כל עלמין	יש מאין יש מאין
אורו של ה' כפי שהוא מקיף את העולמות בשווה, במקום להיכנס אליהם בהדרגה. כאן הוא מהווה את הגשמיות בדילוג ומתגלה בחפצי המצוות.	בריאה שבה ההארה המהווה אינה מתלבשת במה שהיא מהווה, ולכן התוצאה היא מציאות חדשה באמת ולא המשך של סיבתה.
ממלא כל עלמין ממלא כל עלמין	אחד ויחיד אחד / יחיד
אור אין סוף כפי שהוא מתלבש בכל עולם בהדרגה, בדרך של עילה ועלול; זהו האור הנישא בחכמה ובתורה.	"אחד" הוא אחדותו של ה' כפי שהיא נמשכת לתוך העולם ומבטלת בתוכה את כל הדברים; "יחיד" הוא אחדותו קודם שהיא נמשכת אל העולמות כלל, כאשר רק הוא לבדו קיים.
החכמה מאין תמצא החכמה מאין תמצא	לבוש הגאות לבוש גאות
החכמה מתהווה מדרגת אין שלמעלה ממנה, כמציאה ולא כהתפתחות הדרגתית; אך לאחר שהיא מתהווה היא "יש" מוגדר, הראשון בסדרה.	רוממותו של ה' מעל העולמות, שאותה הוא "לובש" כדי להיות מלכם; ממנה נמשכת מציאותו של העולם הגשמי.

כתר מלכות כתר מלכות

התענוג העליון הנמשך כאשר האדם מקיים את המצוות בפועל ממש; כמו כתר מאבנים, החומר הנמוך ביותר נעשה לתכשיט הנעלה ביותר.

הסוס סוס

צירופי אותיות המתעלים את גילויי ה' למטה, כפי שהיה במתן תורה ובמשכן; באמצעותם מתגלים הלבוש והכתר למטה כפי שהם למעלה.

המן לאחר הבירור המן לאחר הבירור

המקבילה הקדושה של גאווה: לב רם בדרכי ה', מידה קטנה של התרוממות שנותנת לאדם אומץ לעבוד את ה'.

מסירות נפש מסירות נפש

נכונותם של היהודים בימי מרדכי למסור את נפשם ולא לנטוש את אמונתם, ובכך להשלים את קבלת התורה שהחלה בסיני.

קטע 1 • 11-2

שלוש המתנות ופורים

1 יביאו לבוש מלכות^{1,2} אשר לבש בו המלך וסוס אשר רכב עליו המלך ואשר נתן כתר מלכות בראשו.

”יביאו לבוש מלכות שהמלך לבש, ואת הסוס שהמלך רכב עליו, ועל ראשו הונח כתר מלכות”.

המאמר פותח בפסוק ממגילת אסתר, שבו המן מציע כיצד לכבד את “האיש אשר המלך חפץ ביקרו”: לבוש מלכות שהמלך עצמו לבש, סוסו של המלך וכתר מלכות. אדמו”ר הזקן יפרש את שלושת הכיבודים האלה כשלוש בחינות במלכותו של ה', שהתגלו במתן תורה ושוב בפורים.

הנה ענין לבוש מלכות הוא ענין מ”ש ה' מלך גאות לבש³ שנתלבש בלבוש גאות להיות מלך העולם.

ובכן, עניינו של “לבוש מלכות” הוא ככתוב: “ה' מלך, גאות לבש” — הוא התלבש בלבוש של גאות כדי להיות מלך העולם.

הכיבוד הראשון, לבוש המלכות, קשור לפסוק “ה' מלך, גאות לבש”. לובשים לבוש מעל הגוף; הדימוי מרמז שה' מתלבש בגאות כלבוש כדי להתייחס אל העולם כמלכו, כפי שהמאמר יסביר בהרחבה בהמשך.

2 וסוס אשר רכב עליו המלך⁴ הוא ענין מ”ש במ”ת [במתן תורה] כי תרכב על סוס⁵ מרכבותיך ישועה.

ו”הסוס אשר רכב עליו המלך” הוא עניינו של הכתוב שנאמר בקשר למתן תורה: “כי תרכב על סוס, מרכבותיך ישועה”.

הכבוד השני, סוסו של המלך, קשור לפסוק מתפילת חבקוק: “כי תרכב על סוס, מרכבותיך ישועה”, שהמאמר מפרש כאמור על מתן תורה. משמעותה של “רכיבת” ה' על “סוסים” מתבארת לקראת סוף המאמר (פסקאות 28-33).

ואשר נתן כתר מלכות בראשו הוא ענין מ”ש בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו זה מ”ת [מתן תורה]⁶.

ו”ועל ראשו נתן כתר מלכות” הוא עניינו של הכתוב: “בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו”; זהו מתן תורה.

הכבוד השלישי, כתר המלכות, קשור לפסוק משיר השירים על “העטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו”, שהמשנה מפרשת: “יום חתונתו” הוא מתן תורה. נמצא שגם הסוס וגם הכתר מצביעים על מתן תורה בסיני.

כי הנה כל הבחי' שנתגלה במ”ת [במתן תורה] נתגלה גי'כ בפורים בימי מרדכי שנא' [שנאמר] וקבל היהודים⁷ את אשר החלו לעשות

כי כל הבחינות שהתגלו במתן תורה התגלו גם בפורים, בימי מרדכי, כמו שנאמר: “וקיבל היהודים את אשר החלו לעשות”,

כאן מציג המאמר את התזה שלו: כל מה שהתגלה במתן תורה התגלה מחדש גם בפורים. הראיה לכך היא הפסוק “וקיבל היהודים את אשר החלו לעשות”, העוסק בקבלת דבר שכבר התחילו לעשות.

כי במ"ת [במתן תורה] שאמרו ישראל נעשה ונשמע⁸ החלו לעשות שהיה רק התחלה ובימי מרדכי היה גמר הקבלה:⁹

כי במתן תורה, כשאמרו ישראל "נעשה ונשמע", הם "החלו לעשות" — זו הייתה רק התחלה; ובימי מרדכי הושלמה הקבלה.

בסיני הכריז העם "נעשה ונשמע", אך הייתה זו רק תחילת קבלתם את התורה; בימי מרדכי הושלמה הקבלה. בהמשך יראה המאמר (פסקה 34) שמסירות נפשם של היהודים באותם ימים היא שהשלימה אותה.

קטע 2 • 31-4

לימוד ומעשה

3 וביאור הדברים יובן בהקדים לבאר מארז"ל [מאמר רבותינו זכרונם לברכה] תכלית חכמה תשובה¹⁰ ומע"ט [ומעשים טובים] שנאמר ראשית חכמה¹¹ יראת ה' שכל טוב לכל עושיהם ללומדיהם לא נאמ' [נאמר] כו'.

הדברים יתבארו מתוך הקדמת ביאור מאמר חז"ל: "תכלית חכמה — תשובה ומעשים טובים", שנאמר: "ראשית חכמה יראת ה', שכל טוב לכל עושיהם"; "ללומדיהם" לא נאמר וכו'.

כדי לבאר זאת, המאמר פותח בדברי חז"ל: "תכלית חכמה — תשובה ומעשים טובים". הפסוק שמובא כהוכחה מדבר על "שכל טוב לכל עושיהם", ואדמו"ר הזקן מדגיש שלא נאמר "ללומדיהם": הלימוד מגיע לתכליתו בעשייה.

והלומד שלא¹² לעשוי נוח לו אלו נהפכה שלייתו על פניו¹³ מפני שהעיקר הוא המעשה והיינו במצוה שא"א לעשות ע"י אחרים

ו"הלומד שלא לעשות, נוח לו אילו נהפכה שלייתו על פניו", משום שהעיקר הוא המעשה. כלומר, מדובר במצווה שאי אפשר לקיימה על ידי אחרים.

מאמר חז"ל קשור חריף אף יותר: על מי שלומד בלי כוונה לקיים, נאמר שהיה טוב לו אילו לא נולד חי — וזהו התיאור שבדימוי של שלייתו נהפכת על פניו. המעשה הוא העיקר, אך אדמו"ר הזקן מסייג זאת מיד למצווה שאיש אחר אינו יכול לקיים במקומו.

אבל במצוה שאפשר לעשות ע"י אחרים ארז"ל [אמרו רבותינו זכרונם לברכה] ע"פ¹⁴ וכל חפצים לא ישוו בה אפי' [אפילו] חפצי שמים שכל המצות אינם שוים אפי' [אפילו] לדבר

אבל בנוגע למצווה שאפשר לקיימה על ידי אחרים, אמרו חז"ל על הפסוק "וכל חפצים לא ישוו בה": אפילו חפצי שמים, שכן כל המצוות אינן שוות אפילו לדבר

לגבי מצווה שאחרים יכולים לקיים, הגמרא דורשת את הפסוק "וכל חפצים לא ישוו בה", שנאמר על החכמה: אפילו "חפצי שמים", כלומר המצוות, אינם שווים ללימוד התורה. במקרה כזה אין מפסיקים את לימוד התורה כדי לקיים את המצווה.

אחד מדברי תורה שיש בחיי מעלה יתירה בדברי תורה על קיום המצות ויש מעלה יתירה בקיום המצות על דברי תורה.

אחד מדברי תורה. שכן יש מעלה יתירה בדברי תורה על קיום המצוות, ויש מעלה יתירה בקיום המצוות על דברי תורה.

לכן לכל אחד מהם יש יתרון על האחר: מבחינה אחת דברי תורה עולים על כל המצוות, ומבחינה אחרת קיום המצוות בפועל עולה על לימוד התורה. המאמר עומד כעת לבאר את יתרון המעשה.

4 ונבאר עתה בחיי ומעלה שיש בקיום מצות על ד"ת [דברי תורה] ע"ד מאמר תכלית חכמה כנ"ל. והלומד שלא לעשות כו'.

כעת נבאר את הבחינה והמעלה שיש בקיום המצוות על פני דברי תורה, בהתאם למאמר "תכלית חכמה..." שהוזכר לעיל, ולמאמר "הלומד שלא לעשות..." וכו'.

לאחר שהובהר שלכל אחד מהם יש מעלה, המאמר מסביר כעת את המעלה של קיום המצוות על פני דברי תורה. זהו עניינם של "תכלית חכמה תשובה ומעשים טובים" ושל האזהרה מפני לימוד שאינו מביא לידי מעשה.

והענין כי הנה חכמה היא ראשית ההשתלשלות.^{15, 16} ובחיי ההשתלשלות היא כשלשלת מהרבה טבעות אחוזות זו בזו. כך החכמה היא בבחינת ההשתלשלות שממנה נשתלשלו המדות.

העניין הוא כך: חכמה היא ראשית ההשתלשלות. ההשתלשלות דומה לשרשרת המורכבת מטבעות רבות המחוברות זו לזו. כך גם חכמה היא חלק ממערך ההשתלשלות, שכן ממנה השתלשלו המדות, חוליה אחר חוליה.

ההסבר מתחיל במבנה של שרשרת ההשתלשלות. חכמה היא החוליה הראשונה בה, והמדות נמשכות ממנה כפי שכל חוליה בשרשרת תלויה בזו שמעליה. לכן חכמה, גבוהה ככל שתהיה, שייכת לאותה סדרה מדורגת כמו מה שבא אחריה.

קטע 3 • 51-11

חכמה והדילוג מאין

5 והחכמה עצמה מלובשת היא בתוכן והמדות מלובשות במחשבה ומחשבה בדבור ומעשה. ועם היות שהחכמה מאין תמצא

וחכמה עצמה מלובשת בתוכן, והמדות מלובשות במחשבה, והמחשבה בדיבור ובמעשה. ואף על פי ש"חכמה מאין תימצא",

כל דרגה מלובשת בזו שמתחתיה: חכמה בתוך המדות, המדות בתוך המחשבה, והמחשבה בתוך הדיבור והמעשה. בדומה לכך, תוכנה של אדם מעצבת את רגשותיו, ובהמשך באה לידי ביטוי במחשבה, בדיבור ובמעשה. את הפסוק "חכמה מאין תימצא" מפרשים כך: החכמה נובעת מדרגת "אין", שהיא למעלה מכל השגה.

והיא בחיי מקור ושורש לכל ההשתלשלות עכ"ז [עם כל זה] בהיותה נקי ראשי [ראשית] הגלוי הרי יש לה שניה ושלישי [ושלישית] שגם הראשונה נמנית מן המנין למנות אחריי [אחריה] שניי [שניה] ושלישיי [ושלישית]

והיא בחינת מקור ושורש לכל ההשתלשלות, אף על פי כן, מכיוון שהיא נקראת ראשית הגלוי, יש לה שנייה ושלישית; שהרי גם הראשונה נמנית במנין, כדי למנות אחריה שנייה ושלישית.

אף שחכמה נובעת מן האין והיא שורש כל ההשתלשלות, היא נקראת "ראשית", וראשית היא האיבר הראשון בסדרה. בהיותה ראשונה, היא נמנית יחד עם השנייה והשלישית, ולכן החכמה נותרת חלק מסדרה מסודרת ולא למעלה ממנה.

לכן אברהם שהי' [שהיתה] מדתו מדת החסד נקי אב"ר מ"ה [שם מ"ה] שהוא בבחי' אבר וכלי להתלכשות בחי' חכמה¹⁷ כח מ"ה [מה] שהחכמה עצמה היא המלוכשת בתוך המדות¹⁸ ולכן כתיב והחכמה מאין תמצא¹⁹ ולא אין ממש.

לכן אברהם, שמדתו הייתה מדת החסד, נקרא "אבר מה", כלומר בחינת אבר וכלי להתלכשות בחינת חכמה, "כוח מה"; שהרי החכמה עצמה היא המלוכשת בתוך המדות. ולכן נאמר "והחכמה מאין תמצא", ולא [שהיא] אין ממש.

את אותיות השם אברהם דורשים כ"אבר מה", ואת אותיות המילה חכמה — כ"כוח מה". אברהם, המבטא את מידת החסד, הוא אבר או כלי שבו החכמה מלוכשת. מכיוון שהחכמה מלוכשת במדות, נאמר עליה שהיא נמצאת "מאין", ולא שהיא עצמה אין ממש.

6 ומשרבע"ה [ומשה רבינו עליו השלום] שהיה בבחי' ונחנו מה דהיינו בבחי' אין ממש אמר כבד פה וכבד לשון אנכי²⁰ כבד פה לגבי תושבע"פ [תורה שבעל פה]²¹ וכבד לשון בתושב"כ [בתורה שבכתב] שהי' [שהיתה] מדרגת נשמתו למעלה מבחי' התורה דאורייתא מחכמ' [מחכמה] נפקת

ומשה רבנו, שהיה בבחינת "ונחנו מה" — כלומר, בבחינת אין ממש — אמר: "כבד פה וכבד לשון אנכי": כבד פה ביחס לתורה שבעל פה, וכבד לשון ביחס לתורה שבכתב. זאת משום שמדרגת נשמתו הייתה למעלה מבחינת התורה, שהרי התורה יוצאת מן החכמה,

משה, שאמר על עצמו ועל אהרן "ונחנו מה", ביטא ביטול מוחלט — בחינת אין ממש, שלמעלה מחכמה. את דבריו "כבד פה וכבד לשון" מפרשים כאן כתיאור של נשמתו: היא עמדה למעלה מן התורה כפי שהיא נמשכת מן החכמה, ולכן דיבורם של התורה שבעל פה והתורה שבכתב היה "כבד" בעבורו.

שהיא בבחי' ראשית והתלכשות אוא"ס [אור אין סוף] ב"ה שבה הוא בבחי' ממכ"ע [ממלא כל עלמין] כסדר ההשתלשלות שמתלבש בבחינת עלמין בכל עולם לפי מדרגתו.

שהיא בבחינת "ראשית"; והאור אין סוף, ברוך הוא, מתלבש בה בבחינת ממלא כל עלמין, לפי סדר ההשתלשלות, שבו הוא מתלבש בבחינת עולמות, בכל עולם לפי מדרגתו.

חכמה נקראת "ראשית", והאור אין סוף המתלבש בה הוא בבחינת ממלא כל עלמין: אור הנכנס בכל עולם במידה המתאימה לו, שלב אחר שלב בסדר ההשתלשלות. התורה, היוצאת מן החכמה, נושאת את אור אין סוף באופן מדורג ופנימי זה.

אבל הארת והמשכת אוא"ס [אור אין סוף] ב"ה במעשי המצות גשמיות תרומות ומעשרות כו' הוא בבחי' סוכ"ע שלא בדרך הדרגה והשתלשלו' [והשתלשלות] אלא בדרך דילוג.

אבל הארת והמשכת אור אין סוף, ברוך הוא, בעשיית המצוות הגשמיות — תרומות ומעשרות וכדומה — היא בבחינת סוכב כל עלמין, לא בדרך של הדרגה והשתלשלות, אלא בדרך של דילוג.

האור הנמשך בעשייה הגשמית של המצוות, כגון הפרשת תרומה ומעשרות מן התבואה, הוא מסוג אחר: בבחינת סוכב כל עלמין. הוא אינו יורד מדרגה אחר מדרגה בסדר ההשתלשלות, אלא מגיע ישירות אל הגשמיות, בדילוג על המדרגות שביניהן.

כמ"ש קול דודי דופק²² כו' מדלג על ההרים²³ כו'. לפי שאין ההארה ההיא מלוכשת ממש בדברים גשמיים שבהם נעשים המצות כמו החכמה המלוכשת במדות ומדות במחשבה כו'. אלא בחי' הארה בעלמא.

כמו שנאמר: "קול דודי דופק" וגו', "מדלג על ההרים" וגו'. זאת משום שהארה זו אינה מתלבשת ממש בדברים הגשמיים שבהם נעשות המצוות, כפי שהחכמה מתלבשת במדות והמדות במחשבה וכדומה; אלא היא בבחינת הארה בלבד.

הפסוקים משיר השירים על הדוד הדופק ובא "מדלג על ההרים" ממחיש את הדילוג הזה. אור זה אינו מתלבש בחפצים הגשמיים של המצוות כפי שהחכמה מתלבשת במדות; הוא רק מאיר עליהם כהארה מלמעלה.

7 והענין הוא כי אם היתה המשכת אוא"ס [אור אין סוף] שבתוך עלמין רק בדרך התפשטות והתלכשות בבחי' ממכ"ע [ממלא כל עלמין] בסדר ההשתלשלות בדרך עילה ועלול לא היו יכולים הנבראי' [הנבראים] להיות מאין ליש כלל

ההסבר הוא כך: אילו המשכת אור אין סוף שבתוך העולמות הייתה רק בדרך של התפשטות והתלכשות, בבחינת ממלא כל עלמין, בסדר ההשתלשלות בדרך של סיבה ומסובב, הנבראים לא היו יכולים להתהוות כלל מאין ליש;

כעת הטעם: אילו אור אין סוף היה מגיע לעולמות רק באמצעות התפשטות והתלכשות, שלב אחר שלב, כפי שסיבה מולידה את תוצאתה, שום דבר לא היה יכול להתהוות כ"ש" נפרד מתוך אין; כל תוצאה הייתה נשאת בגדר התפשטות של הסיבה שלה.

רק היו בטלים במקורם ושרשן ואפי' [ואפילו] התהוות בחי' ח"ע [חכמה עילאה] להיות חכים ולא בחכמה ידיעא²⁴ מ"מ מאחר שנק' בשם חכמה הרי הוא בחי' דבר מה עד שעולה בשם בפ"ע [בפני עצמו]

אלא היו בטלים במקורם ובשרשם. ואפילו התהוות בחינת חכמה עילאה, להיות "חכם ולא בחכמה ידיעא" — בכל זאת, מאחר שהיא נקראת בשם חכמה, הרי היא בחינת דבר-מה, עד שהיא נקראת בשם בפני עצמה,

אדרבה, הכול היה נשאר בטל בתוך מקורו. אפילו החכמה העילאה, המתוארת בביטוי קבלי ידוע כ"חכם ולא בחכמה ידיעא", עדיין נקראת "חכמה", ולכן היא "דבר-מה" מוגדר, שיש לו שם בפני עצמו.

ולא היי [היה] זה אפשר להיות מאוא"ס [מאור אין סוף] ב"ה שכשמו כן הוא אין לו סוף כנ"ל רק היתה כלולה במקורי [במקורה] ושרשה

ודבר זה לא היה יכול לבוא מאור אין סוף ברוך הוא, שהרי כשמו כן הוא — אין לו סוף, כפי שהוזכר לעיל; אלא הייתה כלולה במקורה ובשרשה,

"דבר-מה" מוגדר כזה לא יכול היה להיווצר מאור אין סוף באמצעות התפשטות בלבד, שכן האור הזה, כשמו, אין לו סוף. אילו החכמה הייתה נוצרת באמצעות השתלשלות פשוטה, היא הייתה נשארת כלולה במקורה ולא הייתה מתקיימת כחינה בפני עצמה.

כמו התכלול [התכללות] המדויבשכל עד"מ שהרי המדות נולדו ונתהוו משכל המולידן ובודאי היו כלולין בשכל תחלה קודם שנולדו ונתהוו בבחי' מדות מורגשות בפ"ע [בפני עצמן]

כמו הכללת המדות בשכל, למשל: המדות נולדו והתהוו מן השכל המוליד אותן, ובודאי היו כלולות תחילה בשכל, לפני שנולדו והתהוו כמדות מורגשות בפני עצמן;

המשל הוא מן השכל האנושי. הרגשות "נולדים" מן השכל, ובודאי היו כלולים בו קודם שהופיעו כרגשות בפני עצמם.

אלא שבעודן כלולים בשכל אין עולות בשם מדות כלל אלא אחר שנולדו ונתגלה להיות מדה בפ"ע [בפני עצמו].

אלא שכל עוד הן כלולות בשכל, אינן נקראות בשם מדות כלל; רק לאחר שנולדו והתגלו להיות מדה בפני עצמה.

כל עוד הן נשארות בתוך השכל, הן אינן נקראות רגשות כלל; רק לאחר שהן נולדות ומתגלות נעשית כל אחת מהן למדה בפני עצמה. בדומה לכך, בחינה שנשארת בתוך מקורה אינה מקבלת שם בפני עצמה.

8 וכך בחי' ח"ע [חכמה עילאה] אינה עולה בשם חכמה אלא אחר יציאתה מן ההעלם אל הגילוי ויציאה זו שמההעלם אל הגילוי אינה בבחינת ההשתלשלות אלא החכמה מאין תמצא²⁵ מבחינת אין ממש דרך מציאה.

כך גם בחינת חכמה עילאה אינה נקראת "חכמה" אלא לאחר יציאתה מן ההעלם אל הגילוי. יציאה זו מן ההעלם אל הגילוי אינה נעשית בדרך של השתלשלות; אלא "חכמה מאין תימצא" — היא נמשכת מבחינת אין ממש, בדרך של מציאה.

חכמה עילאה נעשית "חכמה" רק כשהיא יוצאת מן ההעלם אל הגילוי, ויציאה זו אינה שלב בתוך ההשתלשלות. המילה "תימצא" בפסוק "חכמה מאין תימצא" מובנת כפשוטה: החכמה מופיעה כמציאה, בבת אחת, מתוך בחינת אין ממש, ולא בהתפתחות הדרגתית.

9 והיינו מהארת בחי' סוכי"ע ומכ"ש [ומכל שכן] להיות התהוות מאין ליש גשמיות שאין התהוות הגשמיות מן הרוחניו' דרך השתלשלות עוי"ע [עילה ועלול] לפי שאין ערוך בין רוחניות לגשמיות כלל.

כלומר, [הוא נובע] מהארה של בחינת סוכב כל עלמין. ועל אחת כמה וכמה כדי שתהיה התהוות של גשמיות מאין ליש; שכן התהוותם של דברים גשמיים מתוך דברים רוחניים אינה בדרך של השתלשלות של עילה ועלול, משום שאין כל ערך בין רוחניות לגשמיות.

הקפיצה הזאת נובעת מסוכב כל עלמין. אם אפילו חכמה זקוקה לקפיצה כזאת כדי להתהוות כבחינה מובחנת, על אחת כמה וכמה שהעולם הגשמי זקוק לה, שכן אין שום מידה משותפת בין רוחניות לגשמיות: החומר אינו יכול להיות תוצאה של סיבה רוחנית.

כי מה שנפש הבהמות היא נמשך מבחי' פני שור²⁶ שבמרכב' [שבמרכבה] והעופות מפני נשר.

שכן [העובדה] שנפש הבהמות נמשכת מבחינת פני שור שבמרכבה, ונפש העופות מפני נשר,

אדמו"ר הזקן מקדים תשובה לקושיה: נאמר שנפשות הבהמות נובעות מ"פני שור" ונפשות העופות מ"פני נשר" שבחזון המרכבה של יחזקאל. הדבר מלמד רק מהו מקור נפשותיהם, כפי שמתברר בחלק הבא.

10 ונהי"ב [ונפש הבהמית] שבאדם כו' היינו בחי' הנפש היא הרוחניות וחיות אבל גוף הגשמי של אדם ובהמה וחיות ועופות לא נתהוו מרוחניות כלל

וכן נפש הבהמית שבאדם וכו' — הכוונה לבחינת הנפש, שהיא הרוחניות והחיות; אבל גופם הגשמי של האדם, הבהמה, חיות הבר ועופות לא נוצר מרוחניות כלל.

גם לנפש הבהמית שבאדם יש מקור רוחני, אך כל המקורות הללו מסבירים רק את הנפש, כלומר את החיות הרוחנית. גופיהם הגשמיים של בני אדם, בהמות, חיות בר ועופות לא נוצרו מדבר רוחני כלל.

אלא התהוות הגשמי הוא מהארת בחי' א"ס ב"ה ממש הסוכי"ע שהוא ית' כל יכול וקמיה כחשכה כאורה ורוחניות וגשמיות שוין לפניו משם נמשך הארה והמשכה

אלא שהגשמיות נוצרת מהארת בחינת אין סוף ממש, הסוכב כל עלמין; שהרי הוא יתברך כל יכול, ולפניו "כחשכה כאורה", והרוחניות והגשמיות שוות לפניו. משם נמשכות הארה והמשכה

המציאות הגשמית נוצרת מאין סוף עצמו, בבחינת סוכב כל עלמין, שהרי רק הוא, הכל-יכול, יכול לברוא אותה. לפניו "כחשכה כאורה", והרוחני והגשמי שווים; לכן הגשמיות אינה רחוקה ממנו יותר מן הרוחניות.

להיות בחי' יש ודבר בהשתלשלות העולמות עד שמתהווה אפי' [אפילו] יש גשמי מחומריות העוה"ז ואוא"ס [ואור אין סוף] ב"ה הסוכ"ע מאיר וממשיך חיות לכולם בשוה בבחי' סובב ומקיף עליהם מלמעלה.²⁷

להתהוות בחינת יש ודבר בהשתלשלות העולמות, עד שנוצר אפילו יש גשמי מחומריות העולם הזה. ואור אין סוף, הסובב כל עלמין, מאיר וממשיך חיות לכולם בשוה, בבחינת סובב ומקיף עליהם מלמעלה.

מבחינה זו נמשך הכוח ליצור יש בכל מדרגה של השתלשלות העולמות, עד לחומריות של העולם הזה. האור הסובב את כל העולמות מעניק חיות לכולם בשוה, ומקיף אותם מלמעלה במקום להיכנס לתוכם.

11 ולכן נק' הבריאה מאין ליש כי מאחר שלא היה כדרך השתלשלות דרך עו"ע [עילה ועלול] אלא דרך דלוג הרי אין ההארה ההיא מלובשת ממש בתוך עלמין אלא הארה בעלמא וה"ז [והרי זה] יש מאין ממש.

לכן הבריאה נקראת "יש מאין". מאחר שלא הייתה בדרך של השתלשלות, בדרך של עילה ועלול, אלא בדרך של דילוג, אותה הארה אינה מתלבשת ממש בתוך העולמות, אלא היא הארה בלבד; ולכן זהו באמת יש מאין.

זו הסיבה שהבריאה נקראת "יש מאין". ההארה שמביאה את הדברים לידי מציאות מדלגת על שרשרת הסיבה והתוצאה ואינה מתלבשת בתוך העולמות, ולכן מה שהיא בוראת הוא "יש" אמיתי שנוצר מאין, ולא תוצאה שעדיין קשורה לסיבתה.

קטע 4 • 121-13

מדוע המעשה נעלה יותר

12 ולכן אמרו תכלית חכמה תשובה ומע"ט [ומעשים טובים]²⁸ כו' כי חכמה היא בבחי' השתלשלות בחי'

ממכ"ע [ממלא כל עלמין] אלא שהיא נמנית ראשונה

לכן אמרו: "תכלית חכמה תשובה ומעשים טובים" וכו'. שכן חכמה שייכת לבחינת השתלשלות, לבחינת ממלא כל עלמין, אלא שהיא נמנית ראשונה,

המאמר חוזר כעת לאמירה "תכלית חכמה תשובה ומעשים טובים" ומבאר אותה. חכמה שייכת לשרשרת ההדרגתית ולבחינת ממלא כל עלמין; היא נבדלת מן הבחינות הבאות אחריה רק בכך שהיא נמנית ראשונה.

שהיא ראשי' [ראשית] ומקור לכולם ומ"מ מאחר שנק' ראשית הוא מן המנין וראוי למנות אחריה שניה ושלישית כו'. משא"כ תשובה ומע"ט [ומעשים טובים] היא המשכת אוא"ס [אור אין סוף] ב"ה הסוכ"ע.

מפני שהיא ראשית ומקור לכולם. ואף על פי כן, מאחר שהיא נקראת "ראשית", היא חלק מן המנין, וראוי למנות אחריה שנייה ושלישית וכו'. לעומת זאת, תשובה ומעשים טובים הם המשכת אור אין סוף ברוך הוא, בחינת סובב כל עלמין.

חכמה היא המקור לכל מה שמתחתיה, אך היא עדיין נקראת "ראשית", ולכן היא חלק מסדרה הנמשכת לשנייה ולשלישית. לעומתה, תשובה ומעשים טובים ממשיכים את אור אין סוף בבחינת סובב כל עלמין, שמחוץ לסדרה הזאת לגמרי; משום כך הם "תכלית" החכמה.

13 והגם שאינו בבחי' גדר כל עלמין ואינו נמשך אלא הארה בעלמא בחי' אין ממש מ"מ מאחר שהארתה

ואף שאור זה אינו בגדר "כל עלמין", ואין נמשכת ממנו אלא הארה בלבד, בבחינת אין ממש, אף על פי כן, מאחר שהארתו

האור שנמשך על ידי מעשים טובים אינו נכנס בגדרי העולמות; הוא מגיע אליהם רק כהארה, בבחינת אין ממש, למעלה מכל הגדרה.

והמשכת' [והמשכתה] הוא אוא"ס [אור אין סוף] ב"ה ממש הסוכ"ע הרי היא בבחי' ומדרגת יותר נעלה על המשכת אוא"ס [אור אין סוף] ב"ה הנמשך בבחי' ההשתלשלות דרך עילה ועלול הוא בחי' ממכ"ע [ממלא כל עלמין].

והמשכתו היא אור אין סוף ממש, סובב כל עלמין, הרי הוא בבחינה ובדרגה נעלית יותר מהמשכת אור אין סוף הנמשך בבחינת השתלשלות, בדרך עילה ועלול, שהיא בחינת ממלא כל עלמין.

אף על פי כן, מכיוון שזו הארה מאור אין סוף ממש, בבחינת סובב כל עלמין, היא בדרגה נעלית יותר מהאור הנמשך דרך השתלשלות של עילה ועלול, בבחינת ממלא כל עלמין. הארה ממקור נעלה יותר עולה על מידה מלאה ממקור נמוך יותר.

רק לא כל המעשים שווים רק מע"ט [מעשים טובים] דוקא הם דברים שנעשה בהם המצות שהם רצה"ע [רצון העליון] ב"ה להיות ציצית של צמר וקלף של תפלין ובהם מאיר אוא"ס [אור אין סוף] ב"ה הסוכ"ע בגלוי ממש בלי שום הסתר פנים ולבוש.

אלא שאין כל המעשים שווים. דווקא מעשים טובים, כלומר דברים שמקיימים באמצעותם את המצוות, שהם רצונו העליון יתברך — כגון ציצית של צמר וקלף של תפלין — מאירים בהם אור אין סוף, סובב כל עלמין, בגלוי ממש, בלי שום הסתר פנים ולבוש.

לא כל פעולה גשמית נושאת את האור הזה, אלא דווקא "מעשים טובים", כלומר הדברים שבאמצעותם מקיימים מצוות, המבטאים את רצון ה', כגון הצמר של הציצית והקלף של התפלין. בהם מאיר בגלוי אור סובב כל עלמין, בלי דבר המסתיר אותו.

משא"כ שאר כל המעשים אשר לא לה' המה הגם שאוא"ס [שאור אין סוף] ב"ה הוא הסוכ"ע ומקיף כל

לעומת זאת, שאר המעשים, שאינם לה', אף שאור אין סוף הוא סובב כל עלמין ומקיף את כל

פעולות אחרות, שאינן נעשות לשם ה', שונות מכך. אכן, אור אין סוף בבחינת סובב כל עלמין מקיף את כל העולמות בשווה, בלי הבחנה ביניהם.

העולמות בהשוואה אחת הוא המהוה היש והעשיה יש מאין מ"מ יש שם לבוש והסתר פנים המכסה ומסתיר אור ה' וקדושתו ונראים ליש ודבר נפרד בפ"ע [בפני עצמו].

העולמות בשווה, והוא המהוה את היש ואת עשיה, יש מאין, אף על פי כן יש בהם לבוש והסתר פנים המכסים ומסתירים את אור ה' וקדושתו, והם נראים ליש ולדבר נפרד בפני עצמו.

האור הזה מהוה כל "יש", עד לעולם הנמוך ביותר, עשיה, יש מאין. אולם בדברים רגילים הוא מכוסה ב"לבוש" המסתיר את אור ה' וקדושתו, ולכן הם נראים כישויות נפרדות ועצמאיות.

משא"כ דברים הנעשים בהם המצות שהם רצונו ית' הרי הם בטלים לאור ה' וקדושתו ואז"ס [ואור אין סוף] מתגלה בהם בלי הסתר פנים ולבוש. הגם שהן מלוכשים בדברים גשמיים.

לעומת זאת, הדברים שמקיימים באמצעותם את המצוות, שהם רצונו יתברך, בטלים לאור ה' וקדושתו, ואור אין סוף מתגלה בהם בלי הסתר פנים ולבוש, אף שהם מלוכשים בדברים גשמיים.

חפצי המצוות הם רצון ה' עצמו, ולכן הם בטלים לאורו: אור אין סוף מתגלה בהם בלי שום כיסוי, אף שהם דברים גשמיים רגילים.

הנה מאחר שיש בהם גלוי ואז"ס [אור אין סוף] ב"ה הסוכ"ע ומקיף את כולם בהשוואה אחת הרי כל מה

והנה, מאחר שיש בהם גילוי של אור אין סוף, סובב כל עלמין, המקיף את כולם בשווה, הרי כל מה

מכיוון שחפצי המצוות מגלים את אור סובב כל עלמין, המקיף כל דרגה בשווה, אפשר כעת להשוות בין הדרגות לפי מידת הגילוי של אור זה בהן.

שלמטה מטה במדרגה יותר ובפרט מדרגה התחתונה שבעשיה גשמית יש בה גלוי יותר מהארת אור אי"ס ב"ה הסוכ"ע שמזה נעשה היש כנ"ל:

שלמטה יותר במדרגה, ובפרט הדרגה התחתונה שבעשיה הגשמית, יש בה גילוי רב יותר של הארת אור אין סוף, סובב כל עלמין, שממנו נעשה היש, כנזכר לעיל.

ככל שהדרגה נמוכה יותר, כך היא מגלה יותר מאור סובב, משום שסובב הוא המקור שממנו נעשה היש"ש. עשיה גשמית, הדרגה הנמוכה מכולן, מגלה אותו ביותר; לכן המעשה הגשמי של מצווה ממשיך אור נעלה יותר מזה הנמשך בלימוד תורה.

קטע 5 • 14-18

לבוש הגאות

14 והנה על הארה והמשכה זו שמבחי" סוכ"ע שאינה אלא הארה בעלמא נאמר ה' מלך גאות לבש.²⁹

והנה על הארה והמשכה זו מבחינת סובב כל עלמין, שאינה אלא הארה בלבד, נאמר: "ה' מלך גאות לבש".

כעת מזוהה ההארה מבחינת סובב כל עלמין עם הפסוק "ה' מלך גאות לבש". מלכות ה' על העולם היא הארה זו: "לבוש" שהוא לובש, ולא עצמותו.

והענין הוא כמאמר יחיד חי העולמים מלך כו'. שהוא ית' יחיד ומיוחד הוא לבדו כמו קודם שנבה"ע [שנברא העולם] כו'.

והעניין הוא כפי שנאמר: "יחיד חי העולמים מלך" וכו': שהוא יתברך יחיד ומיוחד, לבדו, כפי שהיה לפני שנברא העולם וכו'.

הנוסח בתפילה "יחיד חי העולמים מלך" הוא המפתח. ה' יחיד ולבדו, כפי שהיה לפני הבריאה; הקשר שלו עם העולמות כ"חיהם" מתאפשר רק באמצעות הבחינה של "מלך".

15 וכמ"ש אתה ה' לבדך כו'. וזהו ההפרש שבין פי' וביאור מלת אחד לפי' וביאור מלת יחיד. כי מלת אחד מורה על המשכת יחודו ית'.

וכמו שכתוב: "אתה ה' לבדך" וכו'. וזהו ההבדל בין פירוש וביאור המילה אחד לבין פירוש וביאור המילה יחיד. המילה אחד מורה על המשכת אחדותו יתברך,

הפסוק "אתה ה' לבדך" מבטא שה' לבדו. המאמר מבחין בין שתי מילים המתארות את אחדותו: אחד מתאר את אחדותו כפי שהיא נמשכת אל תוך העולם.

ונמשך בז' רקיעים וארץ ודי' רוחות העולם להיות בטלים ונכללים ביחודו העליון ית' בבחי' בטול והתכללות ממש ולא יהי' [יהיה] תופס מקום ויש ודבר נפרד כו'.

הנמשכת בשבעת הרקיעים ובארץ ובארבע רוחות העולם, כך שהם מתבטלים ונכללים באחדותו העליונה יתברך, בביטול ובהתכללות ממש, ואינם תופסים מקום ואינם מציאות של "יש" ודבר נפרד וכו'.

אחדותו של ה' נמשכת בכל הבריאה — בשבעת הרקיעים ובארץ ובארבע רוחות העולם — כך שהכול בטל ונכלל בו ואינו תופס מקום בפני עצמו. המספרים מתאימים לאותיות של "אחד": ח' היא שמונה, כנגד שבעת הרקיעים והארץ, ודי' היא ארבע, כנגד ארבע הרוחות.

משא"כ בחי' יחיד מורה על יחודו ית' האמת ממש טרם שנמשך בעולמות שהוא לבדו הוא ולכך אחר בריאת העולמות אין עוד מלבדו³⁰ כתיב דכולא קמיה כלא חשיבי ממש

לעומת זאת, בחינת יחיד מורה על אחדותו האמיתית ממש של ה', לפני שהיא נמשכת בעולמות: הוא לבדו. לכן, גם לאחר בריאת העולמות, כתוב "אין עוד מלבדו", שכן הכול נחשב לפניו ממש כאין;

יחיד מתאר את אחדותו האמיתית לפני שהיא נמשכת אל תוך העולמות כלל: הוא לבדו קיים. לכן, גם לאחר הבריאה, התורה אומרת "אין עוד מלבדו": הכול נחשב לפניו ממש כאין.

אלא שנמשך להיות חי העולמים הוא רק בחי' מלך בחי' מלי' מכ"ע דהיינו כמו המלך המושל במדינה עד"מ שאין עצמותו ומהותו נתפס ומתפשט במדינה כולה

אלא שהמשכתו להיות "חי העולמים" היא רק בבחינת מלך, בחינת מלכות, "מלכות כל עולמים". כלומר, כמו מלך המושל במדינה, על דרך משל, שעצמותו ומהותו אינם נתפסות ומתפשטות בכל המדינה,

היותו "חי העולמים" היא רק בחינת מלך, מידת המלכות, מלכות על כל העולמות. המשל הוא מלך אנושי המולך במדינה, אך עצמותו שלו אינה מתפשטת בה.

רק שמו לבדו שנקי מלך עליהם וכבוד מלכותו ותפארת גדולתו הוא המתפשט במדינתו מזה מקבלים עול מלכותו וממשלתו עליהם כך המשכה זו שמסוכי"ע לקיום וחיות והתהוות יש מאין הוא בבחי' התפשטות מלכותו והתנשאותו ית'

אלא רק שמו, שבזכותו הוא נקרא מלך עליהם; כבוד מלכותו ותפארת גדולתו הם המתפשטים במדינתו, ומתוך כך הם מקבלים עליהם את עול מלכותו ואת ממשלתו. כך גם המשכה זו מסוכב כל עלמין, לצורך הקיום, החיות והתהוות יש מאין, היא בבחינת התפשטות מלכותו והתנשאותו יתברך.

רק שמו, כבודו ותפארתו של המלך מתפשטים במדינה, ומתוך כך העם מקבל את מרותו. כך גם האור מסוכב כל עלמין, המהווה ומחיה את הכול, הוא רק התפשטות מלכותו והתנשאותו של ה', ולא עצמותו.

כי לפי שהוא המלך המרומי [המרומם] לבדו מאז והמתנשא מימות עולם מזה נמשך חיות והתהוות כל הנבראים ליש מאין דהיינו מבחי' ההתנשאות שהוא הארת אין ממש:³¹

משום שהוא המלך המרומם לבדו מאז והמתנשא מימות עולם, נמשכות מכך החיות והתהוות של כל הנבראים יש מאין; כלומר, מבחינת ההתנשאות, שהיא הארה של אין ממש.

בתפילה מתואר ה' כ"המלך לבדו מרומם מאז ומתנשא מימות עולם". התנשאותו מעל העולמות היא מקור חיותם ומציאותם, ומכיון שהיא למעלה מהם, הארתה היא "אין" ממש.

16 וזהו כי הוא לבדו מרום וקדוש פועל גבורות כו' למלך אל חי וקיים רם ונשא כו'.

וזהו [פירוש] "כי הוא לבדו מרום וקדוש פועל גבורות" וכו', "למלך אל חי וקיים רם ונישא" וכו'.

ביטויים מתפילת שחרית מתארים את ה' כיחיד, מרום וקדוש, הפועל גבורות, וכמלך "רם ונישא". המאמר מבאר שהם אומרים שמי שפועל את גבורות הבריאה עושה זאת כמלך נישא.

וזהו ה' מלך גאות לבש³² שנתלבש במדת גאות והתנשאות להיות בבחי' מלך על העולם שגאות והתנשאו' [והתנשאות] זו היא המאירה ומתפשטת להיות העולמות מאין ליש והוא סבת קיום היש גשמי.

וזהו "ה' מלך גאות לבש": הוא התלבש במידת הגאות והתנשאות כדי להיות בבחינת מלך על העולם. שכן גאות והתנשאות זו היא המאירה ומתפשטת, כך שהעולמות נעשים מאין ליש, והיא הסיבה לקיומו של היש הגשמי.

זו משמעות הפסוק "ה' מלך גאות לבש": כדי להיות מלך על העולם, ה' מתלבש בגאות ובהתנשאות. התנשאות זו מאירה ומביאה את העולמות לידי קיום, והיא שמקיימת את המציאות הגשמית.

והוא אף תכון תבל כל תמוט שכדי להיות תבל גשמי נתלבש במדת גאות להמשיך בחינת מלכותו ית' שמזה נמשך קיום היש גשמי כנ"ל:

וזהו "אף תכון תבל כל תמוט": כדי שתהיה תבל גשמית, הוא התלבש במידת הגאות, כדי להמשיך את בחינת מלכותו יתברך, שממנה נמשך קיומו של היש הגשמי, כנזכר לעיל.

הפסוק ממשיך: "אף תכון תבל כל תמוט". העולם הגשמי קיים ועומד איתן משום שה' התלבש בגאות, וכך המשיך את מלכותו.

17 וזהו יביאו לבוש מלכות^{33,34} כו'. הוא בחינת גאות והתנשאות אור א"ס ב"ה. ויביאו כתיב שבחי גאות

והתנשאות להמשיך בחי מלכותו ית' באתעדלית³⁵ [באתערותא דלתתא] תליא מילתא

וזהו "יביאו לבוש מלכות" וכו': זו בחינת הגדולה וההתנשאות של אור אין סוף. ונאמר "יביאו", משום שהמשכת בחינת מלכותו יתברך, שהיא בחינת גדולה והתנשאות, תלויה באתערותא דלתתא.

כעת מיישמים את הפסוק במגילת אסתר: "לבוש מלכות" הוא הגדולה וההתנשאות של ה'. הפסוק אומר "יביאו", ומשמע שמישהו צריך להביא אותו: המשכת מלכותו של ה' תלויה באתערותא דלתתא, כלומר כמעשה האדם.

כי מאחר דכולא קמיה כלא חשיב על מי יהיה שייך ונופל לשון מלוכה אלא היינו מחמת שיומשך ויאיר אור א"ס ב"ה הסוכי' בגלוי³⁵ ממש בדברים הנעשים בהם המצות שהן הן רצונו

שהרי מאחר שהכול נחשב לפניו כלא, על מי שייך ונופל הלשון "מלוכה"? אלא שהדבר הוא משום שאור אין סוף, האור הסובב כל עלמין, ימשך ויאיר בגלוי ממש בדברים שבהם מקיימים את המצוות, שהם עצמם רצונו יתברך,

מלך זקוק לעם; אם הכול נחשב כלא לפני ה', אין מי שיהיה נתון למלכותו. מלכותו מתממשת כאשר האור הסובב כל עלמין מתגלה בחפצים שבהם מקיימים את המצוות, שהם רצונו.

ית' משם יאיר ויתגלה אוא"ס [אור אין סוף] ב"ה ממש בגלוי בלי שום הסתר פנים לבוש להיות הדברים הגשמיים ההם הנתונים תחת ממשלת ק"נ [קליפת נוגה] בטלים לאור ה' וקדושתו הנמשך ומאיר בהם.

ומשם יאיר ויתגלה ממש אור אין סוף בגלוי, בלי שום הסתר פנים או לבוש, כך שאותם דברים גשמיים, הנתונים תחת ממשלת קליפת נוגה, יתבטלו לאור ה' ולקדושתו הנמשכים ומאירים בהם.

באותם חפצים מתגלה אור אין סוף בלי הסתר, וכך הדברים הגשמיים, הנתונים בדרך כלל תחת ממשלת קליפת נוגה — ה"קליפה המאירה" האוחזת בדברים הגשמיים המותרים — מתבטלים לפני קדושת ה'. ביטולם לאורו הוא מלכותו בעולם.

18 והמשכה זו באתעדלית³⁶ [באתערותא דלתתא] תליא מילתא כמ"ש אשר יעשה אתם האדם³⁶ שהאדם עושה אותן למצות כו' כמ"ש במ"א.

והמשכה זו תלויה באתערותא דלתתא, כמו שכתוב: "אשר יעשה אותם האדם" — שהאדם עושה אותם למצוות וכו', כפי שמבואר במקום אחר.

הדבר תלוי כמעשה האדם, כפי שנאמר "אשר יעשה אותם האדם", והמאמר מפרש שהאדם עושה אותם למצוות. הצמר נעשה לציצית והקלף נעשה לתפילין רק כאשר האדם עושה אותם לכך.

אך היינו המשכת אוא"ס [אור אין סוף] ב"ה בדברים הנעשים בהם המצות כגון ציצית של צמר ותפלין של קלף ואתרוג.

אבל הכוונה היא להמשכת אור אין סוף ברוך הוא אל הדברים שבהם מקיימים את המצוות, כגון ציצית מצמר, תפלין מקלף ואתרוג.

עד כאן דיבר המאמר על האור הנמשך אל חפצי המצוות עצמם, כגון צמר הציצית, קלף התפלין והאתרוג. כעת הוא עובר לדרגה נוספת: האור המגיע אל האדם המקיים את המצווה.

קטע 6 • 191-20

כתר המלכות

19 וכיוצא בהן שהתהוות מאין ליש הגשמי שבהם הוא מאוא"ס [מאור אין סוף] ב"ה הסוכ"ע³⁷ ומקיף כולן בהשוואה אחת.

וכיוצא בזה; שכן התהוות החומר הגשמי שבהם מאין ליש היא מאור אין סוף, ברוך הוא, סובב כל עלמין, המקיף את כולם במידה שווה.

החומר הגשמי של הציצית, התפלין והאתרוג עצמו נברא יש מאין על ידי סובב כל עלמין, המקיף את כל הדברים במידה שווה. זהו האור המתגלה בהם כשהם נעשים חפצים של מצווה.

אמנם קיום המצות במעשה³⁸ האדם אשר יעשה בגופו ומאודו כגון בלבישת הטלית ותפלין ונטילת האתרוג ונתינת הצדקה וכיוצא בהם

אולם קיום המצוות באמצעות מעשה האדם, שהוא עושה בגופו ובכוחו, כגון לבישת הטלית והתפלין, נטילת האתרוג, נתינת צדקה וכיוצא בזה,

כעת המאמר עובר למדרגה שנייה: קיום המצוות בפועל על ידי האדם עצמו, בגופו ובכוחו, כגון לבישת טלית ותפלין, נטילת האתרוג או נתינת צדקה.

שהוא המשכת אור וגילוי החיות מאור א"ס ב"ה בנפש האדם ממש הגם שהארה והמשכה זו היא ג"כ בבחי' מקיף מ"מ אין הארה זו נמשכת מאוא"ס [מאור אין סוף] ב"ה הסוכ"ע ומקיף את כולם בהשוואה אחת לבד

שהוא המשכת אור וגילוי החיות מאור אין סוף, ברוך הוא, אל תוך נפשו של האדם ממש; ואף שהארה והמשכה זו הן גם בבחינת מקיף, בכל זאת אין הארה זו נמשכת רק מאור אין סוף, ברוך הוא, סובב כל עלמין, המקיף את כולם במידה שווה.

כאן האור והחיות מאור אין סוף מגיעים אל נפשו של האדם עצמה. גם אור זה הוא בבחינת מקיף — הוא מאיר לאדם מלמעלה ואינו נקלט בו כהבנה — אך הוא אינו נמשך רק מן האור המקיף את כל הדברים במידה שווה.

כי ההארה ההיא היא מבחי' התנשאו' [התנשאות] לבד שהוא המתנשא מימות עולם שההתנשאות מצד עצמו הוא בחי' הסתלקו' [הסתלקות] החיות מאוא"ס [מאור אין סוף] כ"ה שלא יאיר ויתגלה בגילוי רב ועצום כדי שלא להיות בטול העולמות במציאות ממש.

כי אותה הארה היא מבחינת התנשאות בלבד, ככתוב: "המתנשא מימות עולם"; וההתנשאות מצד עצמה היא בחינת הסתלקות החיות מאור אין סוף, ברוך הוא, כדי שלא יאיר ויתגלה בגילוי רב ועצום, וכך לא יתבטלו העולמות ממציאותם לגמרי.

האור המקיף את כל הדברים במידה שווה נובע מהתנשאותו של ה', והתנשאות כשלעצמה פירושה הסתלקות: ה' מונע מאורו להתגלות בעוצמה, כדי שהעולמות יוכלו להתקיים ולא יתבטלו בתוכו.

רק אחר שמתנשא מבחי' עלמין כדי להראות מלכותו והתנשאותו על כל העולמו' [העולמות] הרי נמשך גילוי הארת מלכותו והתנשאותו ית' והוא בחי' סוכ"ע ומקיף את כולם בהשוואה אחת.

אלא שלאחר שהוא מתנשא מעל בחינת העולמות, כדי להראות את מלכותו ואת התנשאותו על כל העולמות, נמשכת הארה ממלכותו ומהתנשאותו יתברך; והיא בחינת סוכב כל עלמין, המקיף את כולם במידה שווה.

רק לאחר שה' מתעלה מעל העולמות, כדי להראות את מלכותו עליהם, מגיעה אליהם הארה ממלכות זו. הארה זו היא סוכב כל עלמין, המקיף את כל הדברים במידה שווה.

אבל ההארה הנמשכת על האדם בקיום המצות במעשה בפו"מ [בפועל ממש] היא בחי' כתר מלכות³⁹ והוא בחינת בעטרה שעטרה לו אמו⁴⁰ וכתר שנעשה

אבל ההארה הנמשכת על האדם בקיום המצוות במעשה בפועל ממש היא בחינת כתר מלכות, והיא בחינת "בעטרה שעטרה לו אמו". וכתר שנעשה

מה שמגיע אל האדם כשהוא מקיים את המצוות בפועל הוא מדרגה גבוהה יותר: "כתר מלכות", הכתר ש"אמו עטרה לו" במתן תורה. הדבר חוזר לכבוד השלישי בפסוק שבמגילת אסתר: "ואשר נתן כתר מלכות בראשו".

על ראש המלך עדי"מ הוא מאבנים טובות שהם בחי' דוממים שהוא מבחי' התחתונה שכדי בחי' דצח"מ [דומם צומח חי מדבר].

על ראש המלך, על דרך משל, עשוי מאבנים טובות, שהן בבחינת דומם, המדרגה הנמוכה ביותר מבין ארבע המדרגות: דומם, צומח, חי ומדבר.

כתר עשוי מאבנים טובות, השייכות לדומם — הנמוך מבין ארבע ממלכות הבריאה: דומם, צומח, חי ומדבר. החומר הנמוך ביותר נעשה העיטור הנעלה ביותר של המלך.

20 ואעפ"כ [ואף על פי כן] **נעשי'** [נעשית / נעשים] **עטרה וכתר על הראש להתענג ולהתפאר כו'. וכך בקיום**

המצות אשר יעשה האדם הגם שהן מלובשים בדברים גשמיים מ"מ זה נעשה בחי' כתר עטרה למעלה ולמרות זאת הן נעשות עטרה וכתר על הראש, לתענוג ולתהילה וכו'. כך גם בקיום המצוות שאדם מקיים: אף שהן מלובשות בדברים גשמיים, ככל זאת הן נעשות למעלה בחינת כתר ועטרה,

אף שאבנים הן החומר הנחות ביותר, כשהן משמשות ככתר הן נעשות מקור לתענוג ולתהילה של המלך. כך גם המצוות שמקיימים באמצעות דברים גשמיים נעשות למעלה "כתר".

דהיינו בחי' ענג העליון ב"ה נח"ר [נחת רוח] לפני שאמרתי ונעשה רצוני. וענג ונח"ר [ונחת רוח] זה מתגלים בנפש האדם בעשותה אחת מכל מצות ה' ות"ת [ותלמוד תורה] כנגד כולם⁴¹

כלומר, בחינת התענוג העליון, יתברך, שעליו נאמר: "נחת רוח לפני", שאמרתי ונעשה רצוני". תענוג ונחת רוח אלה מתגלים בנפש האדם כשהיא מקיימת אחת מכל מצוות ה', ותלמוד תורה שקול כנגד כולן,

הכתר הזה הוא תענוגו של ה' עצמו, כפי שמתבטא בדברי חז"ל: "נחת רוח לפני", שאמרתי ונעשה רצוני". התענוג הזה מתגלה בנפש האדם כשהוא מקיים מצווה; ולימוד התורה, כפי שנאמר במשנה, שקול כנגד כל המצוות.

כי הלכות הן הליכות עולם⁴² שהן המשכת אוא"ס [אור אין סוף] ב"ה ממש בעולם ואין להקב"ה בעולמו אלא ד"א [ד' אמות] של הלכה:⁴³

מפני שההלכות הן "הליכות עולם", כלומר, הן המשכת אור אין סוף ממש אל העולם; ואין להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה.

לימוד התורה שקול כנגד כל המצוות מפני שההלכות הן "הליכות עולם": הן ממשיכות את אור אין סוף ממש אל העולם. כדברי התלמוד, כל מה שיש לה' בעולמו הוא ארבע אמות של הלכה.

קטע 7 • 211-26

המגילה וההלכות מתקיימות לעד

21 ולכן ארז"ל [אמרו רבותינו זכרונם לברכה]⁴⁴ (בירושל' [בירושלמי] דמגלה) הנביאים והכתובים עתידים להבטל

ומגלת אסתר והלכות אין עתידים ליבטל.^{45, 46} והענין מ"ש הנביאים והכתובים עתידים להבטל אין פ"י שיבטלו לגמרי ולא יהיה גלוי הנביאים כלל ח"ו [חס ושלום]

ולכן אמרו חז"ל (בירושלמי, מגילה): "הנביאים והכתובים עתידים להיבטל, אבל מגילת אסתר וההלכות אין עתידות להיבטל". והעניין הוא, שמה שאמרו שהנביאים והכתובים עתידים להיבטל, אין פירושו שיתבטלו לגמרי ולא תהיה כלל התגלות של הנביאים, חס ושלום;

הדברים מבארים מאמר של הירושלמי: לעתיד לבוא הנביאים והכתובים "יתבטלו", ואילו מגילת אסתר וההלכות לא יתבטלו. אדמו"ר הזקן מדגיש שאין פירוש הדבר שהם יחדלו להתקיים.

אלא שיהיה אוא"ס [אור אין סוף] ב"ה כ"כ [כל כך] בגילוי רב ועצום עד שגילוי הנביאים יהיו בטלים כבטול זיו השמש בשמש⁴⁷ שעם היות שהזיו ודאי יש לו אור רב במקורו ביתר שאת מהאור המאיר לארץ ולדרים עליה

אלא שאור אין סוף ברוך הוא יתגלה בעוצמה רבה כל כך, עד שהתגלות הנביאים תבטל, כמו שבטלה זיו השמש בתוך השמש. שהרי אף על פי שלזיו יש בוודאי אור רב במקורו, והוא גדול בהרבה מן האור המאיר לארץ וליושביה, אלא שאור ה' יתגלה אז בעוצמה כה רבה, עד שהתגלות הנביאים תיבלע בו, כקרן אור שנבלעת בתוך השמש. בתוך השמש הקרן אף מאירה יותר משהיא מאירה על הארץ, אך שם אין רואים אותה כדבר בפני עצמו.

אלא שבמקורו הוא בטל מחמת אור השמש שהוא מקור האור. וכך כל הנביאים עתידים להבטל באור גילוי א"ס ב"ה שיתגלה לע"ל [לעתיד לבוא] וראו כל כו'.⁴⁸

אולם במקורו הוא בטל מפני אור השמש, שהוא מקור האור. וכך גם כל הנביאים עתידים להיבטל באור התגלות אין סוף ברוך הוא, שיתגלה לעתיד לבוא, [כמו שנאמר:] "וראו כל..." וגו'.

הקרן בטלה בתוך השמש מפני שמקורה מאפיל עליה. כך גם התגלויות הנביאים יתבטלו בתוך התגלות אין סוף לעתיד לבוא, כאשר "וראו כל..."

22 והנה ע"ז אמרו שמגלת אסתר לא תבטל. והענין כי ארז"ל [אמרו רבותינו זכרונם לברכה] אסתר מן התורה מניין⁴⁹ דכתיב ואנכי הסתר אסתיר⁵⁰ פני ביום ההוא שהשכינה מסתתרת בגלות בבחינת ביום ההוא בחי' עלמין סתימין דלא אתגליין.⁵¹

והנה, על כך אמרו שמגילת אסתר לא תבטל. והענין הוא שחז"ל אמרו: "אסתר מן התורה מניין?" שנאמר: "ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא". השכינה מסתתרת בגלות, בבחינת "ביום ההוא", שהיא בחינת העולמות הנסתרים שאינם מתגלים.

מדוע מגילת אסתר תעמוד לעד? התלמוד מוצא רמז לאסתר בפסוק "ואנכי הסתר אסתיר פני", משום ששמה מהדהד את המילה "אסתיר". בגלות השכינה נסתרת, בבחינת העולמות הנסתרים שאינם מתגלים.

דהנה לע"ל [לעתיד לבוא] כתיב ואמר ביום ההוא⁵² הנה אלקינו זה קוינו לו שבחי' הוא בחי' סתים יהי בבחי' זה [יהיה]

שהרי על העתיד לבוא נאמר: "ואמר ביום ההוא, הנה אלקינו זה קיוינו לו". כלומר, הבחינה של "הוא", שהיא הבחינה הנסתרת, תהיה בבחינת "זה",

על העתיד לבוא אומר ישעיהו ש"ביום ההוא" יאמרו בני האדם: "הנה אלקינו זה". המילה "הוא", המציינת דבר שאינו נוכח, תהפוך ל"זה", המצביע על דבר הנוכח כאן.

שהוא בחי' התגלות כאלו הוא לנוכח דהיינו שיאיר אוא"ס [אור אין סוף] ב"ה המסתתר והנעלם בבחי' עלמין סתימין⁵³ להיות בגילוי בעלמין דאתגליין.⁵⁴

שהיא בחינת גילוי, כאילו הוא נוכח לפנינו; כלומר, אור אין סוף ברוך הוא, הנסתר ונעלם בבחינת העולמות הנסתרים, יאיר ויתגלה בעולמות הגלויים.

אז יאיר אור אין סוף, שכעת הוא נסתר בעולמות הנסתרים, בגילוי בעולמות הגלויים, באופן ברור כל כך שאפשר יהיה להצביע עליו ולומר "זה".

משא"כ בחי' אסתר שהוא בחינת הסתר אסתר פני ביום ההוא שאפי' [שאפילו] בבחי' ביום ההוא הוא בבחי' הסתר והעלם לפי ששרשה מבחי' סתימו דכל סתימין וע"ז נאמר אכן אתה אל מסתתר⁵⁵ אבל בחינת אסתר, שהיא בחינת "הסתר אסתיר פני ביום ההוא", נשארת בהסתר ובהעלם אפילו בבחינת "ביום ההוא", משום ששרשה בבחינת הנסתרת מכל הנסתרים; ועל כך נאמר: "אכן אתה אל מסתתר".

כאן הפסוק משתמש בצורה "אסתיר", הוזה לשמה של אסתר. בחינתה שונה: זהו הסתר שנשאר גם "ביום ההוא", בעתיד לבוא, משום ששרשה במדרגה הנסתרת ביותר מכל המדרגות, ועל כך אומר ישעיהו: "אכן אתה אל מסתתר".

הנה אור כזה גדול מאד ורב כחו שאין לו בטול כמו זיו השמש בשמש שאור זה אינו זיו אלא מאור⁵⁶ עצמו.

והנה, אור כזה הוא גדול מאד ורב־כוח, ואין בו ביטול כמו בזיו השמש בתוך השמש, שכן אור זה אינו זיו, אלא המאור עצמו.

אור הנסתר בעומק כזה אינו קרן אור אלא המאור עצמו. קרן יכולה להתבטל בפני מקורה, אך המקור עצמו אינו יכול להתבטל; לכן מגילת אסתר לא תבטל לעולם.

23 וכן הלכות שהן בחי' מרדכי. כי מרדכי מן התורה מנין⁵⁷ דכתיב מר דרור ומתרגמינן⁵⁸ מירא דכיא⁵⁹ כו'.

וכך גם ההלכות, שהן בחינתו של מרדכי. שהרי מניין שמרדכי רמוז בתורה? שנאמר "מר דרור", ואנו מתרגמים לארמית "מירא דכיא" וכו'.

ההלכות קשורות למרדכי, כשם שאסתר קשורה למגילה. הגמרא מוצאת רמז למרדכי ב"מר דרור" שבתורה, שבתרגום לארמית הוא "מירא דכיא", ביטוי שציללו דומה לשמו.

פ"י מירא דכ"א מרירות שבמקום טהור דהיינו הלכות שהן דבר⁶⁰ ה' ושרשן ומקורן בח"ע [בחכמה עילאה] המלוכשות בבחי' מרירות⁶¹ שהוא גשמיות גסות עוה"ז וחומריות כתרומות ומעשרות ואפי' [ואפילו] בדברים טמאים כגון שקצים ורמשים אשר הבדילנו מהם.

פירוש "מירא דכ"א" הוא מרירות במקום טהור; כלומר, ההלכות הן דבר ה', ששורשן ומקורן בחכמה עילאה, והן מלוכשות בבחינת מרירות — בגשמיות, בגסות ובחומריות של העולם הזה, כגון תרומות ומעשרות, ואף בדברים טמאים, כגון שקצים ורמשים, שה' הבדיל אותנו מהם.

את "מירא דכ"א" מפרשים כ"מרירות במקום טהור": ההלכות הן דבר ה', ששורשו בחכמה עילאה, ובכל זאת הוא מלוכש ב"מרירות" של העולם הגשמי והגס. ההלכות עוסקות בתרומות ובמעשרות, ואף ביצורים טמאים שהתורה מבדילה אותנו מהם.

24 וע"ז נאמר ששה חדשים בשמן המור⁶² שמן הוא בחי' ח"ע [חכמה עילאה]⁶³ המלוכשת בבחי' מרירות שהן הלכות שמלוכשות בגשמיות.

ועל כך נאמר: "שישה חודשים בשמן המור". שמן הוא בחינת חכמה עילאה, המלוכשת בבחינת מרירות — אלו ההלכות, המלוכשות בגשמיות.

הפסוק באסתר על הכנת הנערות, "שישה חודשים בשמן המור", נקרא באותו אופן. השמן מסמל את חכמה עילאה, והמור — מרירות; יחד הם ההלכות, חכמתו של ה' המלוכשת בעניינים גשמיים.

ופסוק זה מדבר על ענין ביאת הנשמה לגי'ע [לגן עדן] שצ"ל בשמן המור. וכמארז"ל [וכמאמר רבותינו זכרונם לברכה] אשרי מי שבא לכאן⁶⁴ ותלמודו בידו.

פסוק זה מדבר על כניסת הנשמה לגן עדן, שצריכה להיות "בשמן המור", כפי שאמרו חז"ל: "אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו".

הפסוק נקרא כתיאור הכנתה של הנשמה לקראת כניסתה לגן עדן, הכנה הדורשת "שמן המור" — לימוד ההלכה. כפי שאמרו חז"ל: "אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו".

25 ומה שההלכות מלוכשות בגשמיות הוא כמשל האבוקה שמאירה למרחוק מאד. וכן חבית מלאה שנתמלאה על כל גדותיה בשפע רב ועצום עד שנשפך לחוץ באכוד^{65, 66} וכן בחי' ההולדה אינו בקטן עד שיהי' [שיהיה] גדול ויכנסו בו מוחין דגדלות.

העובדה שההלכות מלוכשות בעניינים גשמיים דומה למשל האבוקה, המאירה למרחק רב מאוד; וכך גם חבית מלאה, שהתמלאה עד גדותיה בשפע גדול ועצום, עד שהתוכן נשפך החוצה ומתבזבז; וכך גם כוח ההולדה, שאינו מתגלה אצל ילד עד שהוא גדל ונכנסים בו מוחין דגדלות.

מדוע החכמה העליונה מתלבשת בעניינים הנמוכים ביותר? שלושה משלים משיבים על כך: אבוקה גדולה מאירה למקומות רחוקים; חבית שהתמלאה מעבר לשפתה נשפכת; ורק אדם מבוגר, שיש בו מוחין דגדלות, יכול להוליד ילדים. בכל אחד מהמקרים, ההגעה למקומות הרחוקים והנמוכים היא סימן לשפע רב כל כך במקור.

26 ועיי' נתוסף בו כח להוליד בדומה לו. כך הנה ההלכות המלוכות בגשמיות היינו שבאו מאור האבוקה המאירה למרחוק ומחבית שנתמלאה על כל גדותיה ושפע רב ועצום עד שנשפך לחוץ.

ובכך מתוסף בו כוח להוליד צאצאים בדמותו. כך גם ההלכות המלוכות בגשמיות: כלומר, הן באו מאור האבוקה המאירה למרחוק, ומחבית שהתמלאה עד גדותיה בשפע רב ועצום, עד שהוא נשפך החוצה.

הבשלות מעניקה לאדם כוח להוליד אחרים בדמותו, ובכך משלימה את המשל השלישי. בדומה לכך, ההלכות המלוכות בעניינים גשמיים מראות שמקורן באור גדול דיו להאיר למרחקים, ובשפע הגולש מעבר לגבולותיו.

וזהו סימן ברכה בית שנשפך בו יין כמים⁶⁷ כו'. ואדרבה מאור וגילוי זה שבגשמיות מובן מקור האור ושרשו שהוא בבחי' האבוקה הגדולה.

וזהו [פירוש] "בית שנשפך בו יין כמים הוא סימן ברכה" וכו'. ואדרבה, מתוך האור והגילוי הזה שבגשמיות אפשר להבין את מקור האור ושרשו, שהוא בבחינת האבוקה הגדולה.

האמירה שיין הנשפך בבית כמים הוא סימן ברכה מבטאת אותו רעיון: השפע הנשפך מעיד על ריבוי. נוכחותן של ההלכות בעניינים גשמיים אינה ממעיטה בערכן; להפך, היא מגלה עד כמה גדול מקורן.

הגם שאם היה מדליק הנר במקומו היה מאיר יותר מהאור הבא מהאבוקה מרחוק מ"מ מאחר שמאיר ברחוק מאד מעיד על מקום האור ומקורו

אף שאילו היו מדליקים נר במקומו, היה מאיר יותר מן האור המגיע מן האבוקה מרחוק, מכל מקום, מכיוון שהוא מאיר למרחק רב כל כך, הוא מעיד על מקומו של האור ועל מקורו,

נר שמדליקים בקרבת מקום היה מאיר שם יותר מן האור שמגיע אליו אבוקה מרוחקת. אך עצם העובדה שאור האבוקה מגיע למרחקים מעידה על עוצמתה.

שגדול מאד והאבוקה גדולה היא ולכן אור וגילוי זה שבהלכות אין לו בטול כבטול זיו השמש.

שהוא גדול מאד, ושהאבוקה גדולה היא. לכן אין האור והגילוי שבהלכות מתבטלים כפי שמתבטל זיו השמש.

לכן האור שבהלכות, המגיע עד לעניינים הגשמיים, נובע ממקור כה גדול, עד שאינו יכול להתבטל כפי שקרן אור מתבטלת בתוך השמש.

(וזהו שכתוב) ויקחו אליך שמן זית⁶⁸ זך כתית למאור שהוא בחי' מאור ולא אור וזיו לבד. וכמארז"ל [וכמאמר רבותינו זכרונם לברכה] מאור שבה⁶⁹ מאור דוקא). וכן מגלת אסתר הגם שהנס של פורים היה מלוכש בדרך הטבע⁷⁰ ע"פ אחשוורוש.

(וזהו [פירוש] מה שכתוב: "ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור" — שהוא בבחינת מאור, ולא רק אור וזיו. וכמאמר חז"ל: "מאור שבה" — מאור דוקא.) וכן מגילת אסתר: אף שנס פורים היה מלוכש בדרך הטבע, באמצעות אחשוורוש,

במאמר מוסגר מוסיף אדמו"ר הזקן שהשמן למנורה נועד "למאור", ולא רק לאור, ושחז"ל מדברים על "המאור שבה", כלומר בתורה. מגילת אסתר דומה להלכות: הנס שבה היה חבוי באירועים טבעיים, באמצעות אחשוורוש.

הנה אדרבה מזה מוכן ששרש האור וגילוי למעלה הוא ממדרגות עליונות מאד וכמשל אור האבוקה וחבית של יין המלאה עד שעוברת ממנה על כל גדותיה לחוץ. לכן כתיב וימי הפורים האלה⁷¹ לא יעברו מתוך היהודים.

אדרבה, מכך מוכן ששורש האור והגילוי שלמעלה הוא ממדרגות עליונות מאוד, כפי שממחישים משל אור האבוקה וחבית היין המלאה עד שהיא נשפכת מעבר לכל גדותיה החוצה. לכן נאמר: "וימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים".

ההסתר שבדרך הטבע מלמד שמקורו של נס פורים גבוה מאוד, כמו אבוקה המאירה למרחקים או חבית העולה על גדותיה. לכן נאמר ש"ימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים", בהתאם לדברי חז"ל שמגילת אסתר לעולם לא תבטל.

קטע 8 • 271

נעשה ונשמע

27 והנה כדי להמשיך אור וגילוי גדול כזה שאין לו בטול בבחי' זיו אמרו ישראל בשעת מ"ת [מתן תורה]

נעשה ונשמע⁷² הוא ענין

כעת, כדי להמשיך אור וגילוי גדולים כל כך, שאינם מתבטלים כפי שמתבטלת הארה בלבד, אמרו ישראל בשעת מתן תורה: "נעשה ונשמע". זהו

כדי להמשיך אור זה, שאינו יכול להתעמעם לעולם, הכריזו ישראל בסיני "נעשה ונשמע", והקדימו עשייה לשמיעה.

בטול הרצון לבעל הרצון עצמו שזהו ענין נעשה שהיו מוכנים לעשות טרם ישמעו שהוא בחי' העלאה ובטול רצון ואח"כ נשמע הוא בחינת המשכת התורה לשמוע.

ביטול הרצון לפני בעל הרצון עצמו. זהו פירוש "נעשה": הם היו מוכנים לעשות עוד לפני שישמעו, וזוהי בחינת עלייה וביטול הרצון. ואחר כך "נשמע" — בחינת המשכת התורה, כדי לשמוע [אותה].

"נעשה" קודם ל"נשמע" מבטא התמסרות מוחלטת של רצונו הפרטי של האדם לה', בעל הרצון: עלייה באמצעות ביטול עצמי. לאחר מכן "נשמע" ממשיך את התורה כדי שתישמע ותוכן.

וזהו ענין כתר מלכות כי תרי"ג מצות דאורייתא וז' מצות דרבנן הן בגימטריא תר"ך. וזהו תר"ך עמודי אור שבכתר כמו עמוד המחבר מעלה ומטה.

וזהו ענין "כתר מלכות": תרי"ג מצוות התורה ושבע מצוות דרבנן עולות בגימטריה ל-620. אלו הם 620 עמודי האור שבכתר, בדומה לעמוד המחבר בין מעלה למטה.

התמסרות זו היא "כתר מלכות". תרי"ג מצוות התורה ושבע מצוות דרבנן מסתכמות ב-620, כמניין כתר; והמאמר מדבר על 620 עמודי אור שבכתר, שכל אחד מהם מחבר בין מעלה למטה.

כך המשכת התורה והמצות הן המשכות ממקום עליון מאד מא"ס [מאור אין סוף] ב"ה ממש למקום נמוך מאד הוא העוה"ז השפל הגשמי:

כך גם המשכת התורה והמצוות היא המשכה ממקום עליון מאד — מאור אין סוף ממש — אל מקום נמוך מאד, העולם הזה הגשמי והשפל.

כמו העמודים הללו, התורה והמצוות מחברות בין המקום העליון ביותר, אור אין סוף עצמו, לבין המקום הנמוך ביותר — העולם הגשמי הזה.

קטע 9 • ו' 28-33

סוס המלך

28 אך כל ה' בחניות לבוש מלכות וכתר מלכות עדיין צריכין לבח"י סוס אשר רכב עליו המלך. והוא כי הנה כתיב במ"ת [במתן תורה] כי תרכב על סוסך מרכבותיך⁷³ כו'.

אך שתי הבחירות, לבוש מלכות וכתר מלכות, עדיין זקוקות לבחינת "הסוס אשר רכב עליו המלך". והטעם לכך הוא שנאמר במתן תורה: "כי תרכב על סוסך, מרכבותיך" וכו'.

לבוש המלכות וכתר המלכות עדיין זקוקים לכבוד השלישי — הסוס. הפסוק "כי תרכב על סוסך", שנאמר על מתן תורה, מראה שההתגלות של ה' בסיני באה באמצעות "רכיבתו".

והענין הוא כי הנה ארז"ל [אמרו רבותינו זכרונם לברכה] ג' שעות ראשונות של יום⁷⁴ הקב"ה יושב וזן כו'. ובליילה רוכב על כרוב קל שלו ושט בח"י אלף עלמין:

והענין הוא, כפי שאמרו חז"ל: "שלוש השעות הראשונות של היום הקדוש ברוך הוא יושב וזן" וכו'; "ובליילה רוכב על כרוב קל שלו ושט בשמונה עשר אלף עולמות".

הגמרא מתארת כיצד ה' מנהיג את שעות היום, ואומרת שבליילה הוא "רוכב על כרוב קל שלו" ומשוטט בשמונה עשר אלף עולמות. המאמר ממשיך ומבאר את משמעותה של רכיבה זו.

29 וביאור הדברים הנה תקנו חז"ל [חכמינו זכרונם לברכה] ח"י ברכאן דצלותא⁷⁵ נגד ח"י חוליות שבשדרה. ולכאורה אינו מובן.

ביאור הדברים: חז"ל תיקנו את שמונה עשרה הברכות שבתפילה כנגד שמונה עשרה החוליות שבעמוד השדרה. ולכאורה, הדבר אינו מובן.

חז"ל אומרים ששמונה עשרה הברכות שבתפילת העמידה מקבילות לשמונה עשרה החוליות שבעמוד השדרה. המאמר שואל מה משמעותה של הקבלה זו.

אך הענין הוא דהנה השדרה היא הנמשכת מן המוח אל הירכיים הן סוף המדרגות ולכן בברכה הא' כורע בברוך שהכריעות והשתחואות הן כריעת הראש

אלא העניין הוא כך: עמוד השדרה נמשך מן המוח אל הירכיים, שהן סוף המדרגות. לכן בברכה הראשונה כורעים במילה "ברוך", שכן הכריעות וההשתחואות הן כיפוף של הראש,

עמוד השדרה מעביר את השפע מן המוח כלפי מטה, עד הירכיים, הנקודה הנמוכה ביותר. לכן בברכה הראשונה כורעים במילה "ברוך" ומכופפים את הראש, שהוא הקצה העליון של עמוד השדרה.

והוא המשכת בחי' ח"ע [חכמה עילאה]. ואח"כ בברכה שלאחריו אומרים מודים אנחנו לך בחינת הודאה שהוא מבחינת ירכין.

וזוהי המשכת בחינת חכמה עילאה. לאחר מכן, בברכה שאחריה, אומרים "מודים אנחנו לך" — בחינת הודאה, שהיא מבחינת הירכיים.

כיפוף הראש ממשך את חכמה עילאה, המוח. בהמשך כורעים במילים "מודים אנחנו לך": ההודאה שייכת לירכיים, ולכן הברכות מקיפות את עמוד השדרה כולו, מן המדרגה העליונה ביותר ועד הנמוכה ביותר.

30 והנה הח"י ברכאן ממשיכים נש"י [נשמות ישראל] ג"פ [ג' פעמים] ביום. אך המלאכים זמן שירתם היא בלילה שאז ותתן טרף לביתה⁷⁶

והנה נשמות ישראל ממשיכות את שמונה־עשרה הברכות שלוש פעמים ביום. אבל זמן שירתם של המלאכים הוא בלילה, שכן אז "היא נותנת טרף לביתה",

יהודים ממשיכים את שמונה־עשרה הברכות בתפילותיהם שלוש פעמים ביום. המלאכים שרים בלילה, בזמן שבו, בפסוק על אשת חיל, "היא קמה בעוד לילה ונותנת טרף לביתה".

ואזי נמשכים בחי' הח"י ברכאן במלאכים ושם מתחלק לח"י אלף עולמות כי רכב אלקים⁷⁷ רבותים אלפי שנאן.

ואז נמשכת בחינת שמונה־עשרה הברכות אל המלאכים, ושם היא מתחלקת לשמונה־עשר אלף עולמות, כי "רכב אלקים רבותיים אלפי שנאן".

בלילה נמשכת השפעת שמונה־עשרה הברכות אל המלאכים ומתחלקת לשמונה־עשר אלף עולמות. הפסוק "רכב אלקים רבותיים אלפי שנאן" הוא המקור למספר הזה.

אלפי שאינן^{78,79} שבי אלפים חסר מרבותים שהוא ר' אלף. שנשאר ח"י אלף וכך מתחלק השפע בכל מדרגה ומדרגה לפי השגתה בכל הח"י אלף מדרגות.

[קראו] "אלפי שאינן": חסרים אלפיים מן "רבתיים", שהם עשרים אלף, ולכן נותרים שמונה-עשר אלף. וכך מתחלקת ההשפעה בכל מדרגה ומדרגה, לפי יכולת ההשגה שלה, בכל שמונה-עשר אלף המדרגות.

התלמוד דורש "שנאין" כ"שאינן": שני ריבוא, כלומר עשרים אלף, פחות אלפיים, הם שמונה-עשר אלף. השפע האלוני מתחלק בין שמונה-עשר אלף המדרגות האלה, וכל אחת מקבלת לפי יכולתה.

והשפעה והמשכה זו היא בבחי' כרוב קל⁸⁰ שלו היא בבחי' צירופי אותיות שנק' כך בשם כרוב.

והשפעה והמשכה זו היא בבחינת "כרוב קל שלו"; היא בבחינת צירופי אותיות, הנקראים בשם "כרוב".

השפעה זו אל המלאכים היא רכיבתו של ה' על "כרוב קל שלו". הכרוב מייצג צירופי אותיות מסוימים, שבאמצעותם מתועל השפע האלוני.

31 והנה בתריה דהאי קרא רכב אלקים רבותים כו' כתיב אדני במ סיני בקדש.⁸¹ כלומר שכמו שנמשך שפע וגילוי בצירופי אותיות והמשכות במלאכים.

ומיד לאחר הפסוק הזה, "רכב אלקים רבותים" וכו', נאמר: "אדני במ סיני בקודש". כלומר, כשם שנמשכים שפע וגילוי באמצעות צירופי אותיות והמשכות אל המלאכים,

הפסוק ממשיך: "אדני במ סיני בקודש". כשם שהשפע של ה' מגיע למלאכים באמצעות צירופי אותיות, כך הוא מגיע לסיני.

כך נמשך בבחי' סיני בקדש הם צירופי אותיות והמשכות גילוי אא"ס [אור אין סוף] ממש בתורה ממש שניתנה בהר סיני.

כך הוא נמשך בבחינת "סיני בקודש": אלה הם צירופי אותיות והמשכות של גילוי אור אין סוף ממש בתורה עצמה, שניתנה בהר סיני.

בסיני נשאו צירופי האותיות את גילוי אור אין סוף עצמו אל תוך התורה. התורה שניתנה שם היא בבחינת "רכיבה" של ה', כפי שהוא רוכב על הכרוב.

32 וגם אחר ירידת משה מן ההר בסוף מי יום כתיב ועשו לי מקדש⁸² ושכנתי בתוכם להיות גילוי שכינה ממש בגשמי [בגשמיים / בגשמיות / בגשמית] הדברים שנעשה בהם המשכן זהב וכסף ונחשת ויריעות וקרשים כו'.

וגם לאחר שמשה ירד מן ההר בתום ארבעים יום, נאמר: "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", כדי שתהיה התגלות ממשית של השכינה בתוך החומריות של הדברים שמהם נעשה המשכן: זהב, כסף ונחשת, יריעות וקרשים וכו'.

לאחר מעמד סיני בא הציווי "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם": השכינה הייתה אמורה לשרות בזהב, בכסף, בנחושת, ביריעות ובקרשים של המשכן, בחומרים גשמיים.

וזהו כי תרכב על סוס⁸³ שהמשכות אלו להיות גילוי רב נק' בשם סוסים שהם צירופי אותיות שנק' כך בשם סוסים. שיש אותיות שנק' בשם סוסים.

וזהו "כי תרכב על סוס⁸³": המשכות אלה, המביאות להתגלות גדולה, נקראות בשם "סוסים", משום שהן צירופי אותיות הנקראים בשם "סוסים". יש אותיות הנקראות בשם "סוסים",

ערוצים אלה של התגלות גדולה הם ה"סוסים" שבפסוק "כי תרכב על סוס⁸³". צירופי אותיות מסוימים נקראים "סוסים", כשם שאחרים נקראים "כרוב".

ויש אותיות שנק' בשם כרוב. כי יש הרבה מיני אותיות. אותיות הדבור ואותיות השכל ואותיות המחשבה ואפי' [ואפילו] בקדמות השכל יש בחי' אותיות:

ויש אותיות הנקראות בשם "כרוב", שכן יש מינים רבים של אותיות: אותיות הדיבור, אותיות השכל ואותיות המחשבה; ואפילו בשלב שקודם לשכל יש בחינה של אותיות.

יש מינים רבים של אותיות: של דיבור, של שכל ושל מחשבה, ואותיות קיימות אפילו בשלב שקודם לשכל. צירופים שונים נושאים את הגילוי האלוקי בדרגות שונות.

33 וזהו ענין וסוס אשר רכב עליו המלך⁸⁴ שכדי להיות בחי' גילוי בחי' לבוש מלכות וכתר מלכות צ"ל ע"י בחי' סוס שהן בחי' צירופי אותיות והמשכות להמשיך גילוי א"ס ב"ה למטה כמו למעלה.

וזהו פירוש "והסוס אשר רכב עליו המלך": כדי שתהיה התגלות של בחינת לבוש המלכות וכתר המלכות, הדבר צריך להיות באמצעות בחינת סוס — צירופי אותיות והמשכות, המורידים את גילוי אין סוף ברוך הוא למטה כפי שהוא למעלה.

זהו פירושו של הסוס בפסוק שבמגילת אסתר. הלבוש והכתר המלכותיים יכולים להתגלות רק באמצעות ה"סוס" — צירופי האותיות שמורידים את גילוי ה' למטה כפי שהוא למעלה.

קטע 10 • 34

מסירות הנפש של פורים

34 והנה כל בחי' הללו נתגלו גם בפורים בימי מרדכי שאז קבל היהודים את אשר החלו לעשות⁸⁵ במ"ת [במתן תורה]⁸⁶ שבמ"ת [שבמתן תורה]

והנה כל הבחינות הללו התגלו גם בפורים, בימי מרדכי, שכן אז "קיבלו היהודים את אשר החלו לעשות" במתן תורה. שהרי במתן תורה

כל שלוש הבחינות שהתגלו בסיני התגלו שוב בפורים. הדבר מחזיר לפתיחת המאמר: אז קיבלו היהודים את מה ש"החלו לעשות" במתן תורה.

אמרו נעשה ונשמע⁸⁷ שהיה בחי בטול רצון ובימי מרדכי ואסתר מס"נ [מסירות נפש] ממש על קדוש השם שהרי המן לא רצה להרוג אלא יהודים.

אמרו "נעשה ונשמע", שהיה בבחינת ביטול הרצון; ואילו בימי מרדכי ואסתר הייתה מסירות נפש ממש על קדוש ה', שהרי המן לא רצה להרוג אלא יהודים.

בסיני, "נעשה ונשמע" ביטא ביטול של הרצון; בימי מרדכי ואסתר הדבר בא לידי ביטוי במסירות נפש ממש. גזרת המן כוונה נגד היהודים דווקא, ולכן להיות יהודי פירושו היה לסכן את החיים.

וכמאמר כל הכופר בעכו"ם [בעבודת כוכבים ומזלות]⁸⁸ נקי יהודי. ולכן נקי מרדכי איש יהודי⁸⁹ ואף שהיה משבט בנימין.

וכמאמר: "כל הכופר בעבודה זרה נקרא יהודי". לכן נקרא מרדכי "איש יהודי", אף שהיה משבט בנימין.

התלמוד מסביר שמרדכי נקרא "איש יהודי", אף שהיה משבט בנימין ולא משבט יהודה, מפני שכל הכופר בעבודה זרה נקרא יהודי. להיות יהודי פירושו להיות קשור לה' בלבד.

ואף כהנים ולוים שבאותו הדור נקי בשם יהודים לפי שמס"נ [שמסירות נפש] על קדה"ש [קידוש השם] ולא המירו דתם להחיות נפשם ומחמת מס"נ [מסירות נפש] זו זכה להיות גילוי בחי לבוש מלכות וכתר מלכות וסוס אשר רכב עליו המלך:

ואף הכהנים והלוויים שבאותו הדור נקראו בשם יהודים, משום שמסרו את נפשם על קידוש ה' ולא המירו את דתם כדי להציל את חייהם. ובזכות מסירות נפש זו זכו להתגלות הבחינות של לבוש מלכות, כתר מלכות והסוס שעליו רכב המלך.

גם הכהנים והלוויים, שלא היו משבט יהודה, נקראו יהודים משום שהיו מוכנים למסור את נפשם ולא לנטוש את אמונתם. מסירות נפש זו השלימה את קבלת התורה והביאה להתגלות הלבוש, הכתר והסוס.

קטע 11 • 35-40

המן והלב הרם

35 אך להבין מ"ש ויקח המן את הלבוש ואת הסוס⁹⁰ כו' מאין זכה המן לבחי' הללו.

אך יש להבין את הכתוב: "ויקח המן את הלבוש ואת הסוס" וכו' — כיצד זכה המן למדרגות אלה?

לאחר הצעתו של המן, ציווה המלך להלביש את מרדכי בבגד המלכות ולהוליכו על הסוס המלכותי, ולכן המן עצמו טיפל בהם. המאמר שואל כיצד יכול היה המן להיות קשור למדרגות הקדושות הללו.

הנה ארז"ל [אמרו רבותינו זכרונם לברכה] **המן מן התורה מנין**⁹¹ **דכתיב המן העץ**⁹² **כו**. והענין דכתיב ראשית גוים עמלק⁹³ **שכל העכו"ם** [העובדי כוכבים ומזלות] **הן מבחי' עה"ד** [עץ הדעת] **טו"ר** [טוב ורע] **ועמלק הוא למעלה מהן**.

הנה, חז"ל אמרו: "המן מן התורה מנין? שנאמר: 'המן העץ...'" וכו'. והעניין הוא שנאמר: "ראשית גוים עמלק", שכן כל האומות הן מבחינת עץ הדעת טוב ורע, ואילו עמלק הוא למעלה מהן.

הגמרא מוצאת רמז להמן בשאלתו של ה' לאדם: "המן העץ...". במונחים הקבליים של המאמר, השורשים הרוחניים של האומות מיוחסים לעץ הדעת טוב ורע — תחום שבו הטוב והרע מעורבים — ואילו עמלק, המכונה "ראשית גוים", עומד למעלה מהן.

וזהו המן העץ בתמיה שהוא למעלה מבחי' העץ. ומ"מ מאחר דכתיב המן העץ אפי" [אפילו] בלשון תמיה הרי יש לו עכ"פ [על כל פנים] קצת שייכות אל העץ.

וזהו "המן העץ" כשאלה: הוא למעלה מבחינת העץ. ואף על פי כן, מאחר שכתוב "המן העץ", אפילו בלשון שאלה, יש לו על כל פנים קשר מסוים אל העץ;

כאשר קוראים את הדברים כשאלה, "המן העץ?", משתמע שהמן אינו נובע מן העץ אלא נמצא למעלה ממנו. ואף על פי כן, התורה מזכירה אותו לצד העץ, ולכן חייב להיות לו קשר מסוים אליו.

שאל"כ [שאם לא כן] למה מזכירו אצל העץ. אך הענין שהוא בבחי' מקיף להעץ נוגע ואינו נוגע והוא בחי' חוצפה וגסות הרוח.

שאם לא כן, מדוע הוא נזכר לצד העץ? אלא העניין הוא שהוא בבחינת מקיף לעץ — נוגע ואינו נוגע; וזו בחינת החוצפה וגסות הרוח.

הקשר שלו הוא כשל דבר המקיף את העץ: הוא מרחף מעליו, נוגע ואינו נוגע. ריחוף זה מעל העץ מתבטא בחוצפה ובגסות הרוח.

36 והנה לעומת זה יש בקדושה ונקי גי"כ בחי' המן לאחר הבירור. כי מבני בניו של המן⁹⁴ למדו תורה ברכים.

והנה, כנגד זאת יש בקדושה [בחינה] הנקראת גם היא בחינת המן לאחר הבירור. שכן כמה מצאצאי המן לימדו תורה ברכים.

כנגד גאוה זו יש בקדושה מקבילה, הנקראת גם היא "המן" לאחר הבירור. ראייה לכך היא דברי חז"ל שכמה מצאצאי המן לימדו תורה: מה שבא מהמן יכול היה להתברר ולהיכלל בקדושה.

הרי שיש בחיי המן לאחר הבירור שנכלל בקדושה והוא ויגבה לבו⁹⁵ בדרכי⁹⁶ ה' וכמארז"ל [וכמאמר רבותינו זכרונם לברכה] שצ"ל עיניו למטה ולבו למעלה.^{97, 98} עינים הם בחיי חכמה כח מ"ה [מה] בחיי משה שהיה ענו מכל האדם⁹⁹ בחינת בטול.

נמצא שיש בחינת המן שלאחר הבירור, שנכללת בקדושה; וזו היא ויגבה לבו בדרכי ה'. וכמאמר חז"ל, עיניו של אדם צריכות להיות למטה ולבו למעלה. העיניים הן בחינת חכמה, כוח מ"ה, בחינתו של משה, שהיה עניו מכל האדם — בחינת ביטול.

לאחר הבירור, תכונה זו מתבטאת בלב ש"ויגבה" בדרכי ה', כפי שנאמר על המלך יהושפט. חז"ל מלמדים שהמתפלל צריך להשפיל את עיניו ולהגביה את לבו; העיניים הן בחינת חכמה, כוח מ"ה — ענוותנותו של משה, שהיה עניו מכל האדם.

37 ובחיי הלב צ"ל למעלה ששם יסוד האש והצמאון וטבע האש להגביה ולעלות למעלה. והאדם צ"ל כלול משניהם.¹⁰⁰

בחינת הלב צריכה להיות כלפי מעלה, שכן שם נמצא יסוד האש והצמאון, וטבעה של האש לעלות ולהתרומם. האדם צריך להיות מורכב משניהם.

הלב צריך להיות מורם, מפני שבו מצויים יסוד האש וצמאונה של הנפש, וטבעה של האש לעלות. האדם זקוק לשניהם: העיניים כלפי מטה והלב כלפי מעלה.

כי אם לא יהיה בבחי' הגבהה כלל לא יערב לבו לגשת אל העבודה באמרו מי אנכי ומה עבודתי. לכן צריך לו הגבהת הלב בתשוקה והצמאון שבו.

שכן אם לא תהיה בו כלל בחינה של התרוממות, לבו לא יעז לגשת לעבודת ה', והוא יאמר: "מי אני ומה עבודתי?" לכן הוא זקוק להתרוממות הלב, לכמיהה ולצמאון שבו.

בלי תחושת התרוממות כלשהי, האדם לא יעז לגשת כלל לעבודת ה', ויחשוב: "מי אני ומה עבודתי?" לכן הוא זקוק ללב מורם — לכמיהה ולצמאון שמעלים אותו.

38 וגם בחיי עינים למטה להיות בחיי בטול ממש באוא"ס [באור אין סוף] ב"ה בהמשכת ח"ע [חכמה עילאה] כח מ"ה [מה] בעסק התורה דאורייתא מחכמה נפקת וכמ"ש ודברי אשר שמתני בפ"ך¹⁰¹ כו'.

וכן בחינת העיניים כלפי מטה — להיות בבחינת ביטול ממש לאור אין סוף, ברוך הוא, באמצעות המשכת חכמה עילאה, כוח מ"ה, בלימוד התורה, שהרי התורה יוצאת מחכמה; וכמו שכתוב: "ודברי אשר שמתני בפ"ך" וכו'.

לצד זאת, עליו להיות בעל "עיניים כלפי מטה" — ביטול מוחלט לפני אור אין סוף. הדבר נעשה באמצעות לימוד התורה, שממשיך את חכמה עילאה, שכן התורה יוצאת מחכמה, כפי שנאמר בפסוק על "ודברי אשר שמתני בפ"ך".

וזהו ענין שהת"ח [שהתלמיד חכם / שהתלמידי חכמים] צריך להיות בו שמינית¹⁰² שבשמינית. כי הנה בבחי' חכמה יש ל"ב נתיבות החכמה וגם לב בגימטריא ל"ב וכללות שניהם עולה ס"ד.¹⁰³

וזהו עניין [ההוראה] שתלמיד חכם צריך שתהיה בו שמינית שבשמינית. שכן בבחינת חכמה יש שלושים ושניים נתיבות חכמה, וגם "לב" הוא שלושים ושניים בגימטריה, ושניהם יחד עולים לשישים וארבע.

הגמרא אומרת שתלמיד חכם צריך שתהיה בו "שמינית שבשמינית" של גאווה. המאמר מחשב את המספר: בחכמה יש שלושים ושניים נתיבות חכמה, וגם "לב" שווה שלושים ושניים בגימטריה, ולכן יחד הם עולים לשישים וארבע.

39 ושמינית שבשמינית הוא חלק אי' מס"ד והיינו הגבהת הלב המחובר אל מוח החכמה כי העיקר היא החכמה המשכת בחי' הביטול¹⁰⁴

ושמינית שבשמינית היא חלק אחד משישים וארבעה; כלומר, הגבהת הלב המחוברת למוח החכמה. שהרי העיקר הוא החכמה, המשכת בחינת הביטול,

שמינית שבשמינית היא אחד משישים וארבעה: מידה קטנה של הגבהת הלב, המחוברת לחכמה. העיקר נשאר החכמה, הביטול הנמשך באמצעות התורה.

אלא שצריכה העלאה תחלה בבחינת הגבהת הלב כדי להמשיך אח"כ שאם אין העלאה אין המשכה.¹⁰⁵

אלא שתחילה נדרשת עלייה, בבחינת הגבהת הלב, כדי להמשיך לאחר מכן; שכן אם אין עלייה, אין המשכה.

אך אי אפשר להמשיך את הביטול בלי עלייה מוקדמת: תחילה צריכה לבוא עליית הלב, ורק אחר כך ההמשכה. בלי עלייה אין המשכה.

40 והגבהה והעלאה זו הוא בחי' התנשאות דקדושה בחי' המן לאחר הבירור ומקורה ושרשה למעלה באורות עליונים הם בחינת לבוש וסוס.

והגבהה ועלייה זו היא בחינת ההתנשאות שבקדושה, בחינת המן לאחר הבירור; ומקורה ושרשה למעלה, באורות העליונים, הם בחינת הלבוש והסוס.

הגבהה זו שבקדושה היא צורתה הקדושה של התנשאות — "המן לאחר הבירור". שורשה למעלה הוא באורות העליונים של הלבוש והסוס, והם שאפשרו להמן לאחוז בהם.

כי הלבוש הוא ה' מלך גאות לבש¹⁰⁶ בבחי' גאות והתנשאות. וסוס בגימטריא ב"פ [ב' פעמים] ס"ג [שם ס"ג].

כי הלבוש הוא ה' מלך גאות לבש" — בחינת גאות והתנשאות. וסוס בגימטריה פעמיים ס"ג.

הלבוש הוא גאוותו של ה', ההתנשאות שלו, כפי שנאמר: "ה' מלך גאות לבש". סוס בגימטריה 126, פעמיים 63, שהוא ערכו המספרי של שם ס"ג — מילוי של שם הוי' שסך אותיותיו עולה 63.

משא"כ בחיי כתר מלכות¹⁰⁷ הוא בחינת בעטרה שעטרה לו אמו¹⁰⁸ דוקא שאין בזלעוויז [בזה לעומת זה] בבחי' המן בחיי זו¹⁰⁹ כלל אלא היא בחי' בטול רצון ממש¹¹⁰ נעשה קודם לנשמע כו' וד"ל [ודי למבין]: אבל בחינת כתר מלכות היא דווקא בחינת "בעטרה שעטרה לו אמו", שכן בצד שכנגד, בבחינת המן, אין בחינה זו כלל; אלא היא בחינת ביטול הרצון ממש, "נעשה" קודם ל"נשמע" וכו', וד"ל.

הכתר שונה: ל"עטרה שעטרה לו אמו" אין מקבילה בצד שכנגד, אפילו לא בבחינת המן. זוהי התבטלות מוחלטת של הרצון — "נעשה" קודם ל"נשמע"; לכן נאמר שהמן לקח רק את הלבוש ואת הסוס.

בעבודה

המאמר מציג שתי הוראות לעבודת האדם. ראשית, המצוות שמקיימים בפועל ממש, בגוף וברכוש, ממשיכות אור נעלה יותר מזה שממשיך השכל בלבד; ואילו לימוד התורה, ובייחוד ההלכות, שקול כנגד כולן. שנית, האדם זקוק גם ל"עיניים למטה" — לביטול הבא מלימוד התורה — וגם ל"לב רם" במידה מדודה, "שמינית שבשמינית": כמיהה שנותנת לו אומץ להתקרב לעבודת ה', במקום לחשוב "מי אני?". בשורש שני העניינים עומדת הכניעה של הרצון שב"נעשה ונשמע", שבפורים נעשתה למסירות נפש.

שאלות לשיחה

1. מדוע הארה בלבד של סובב כל עלמין נעלית מהאור הפנימי והמדורג של ממלא כל עלמין, ומה הדבר מלמד על לימוד תורה ועל קיום מצוות?
2. מדוע העולם הגשמי צריך להתהוות בדילוג ולא בדרך של עילה ועלול, וכיצד הדבר מעניק למצוות הגשמיות את כוחן המיוחד?
3. כיצד ייתכן שהסתר, כמו במגילת אסתר ובהלכות המלוכשות בעניינים גשמיים, מעיד על שורש נעלה יותר ולא על שורש נמוך יותר?
4. מה מבדיל בין הלבוש, הכתר והסוס, ומדוע יכול היה המן לקחת את הלבוש ואת הסוס אך לא את הכתר?
5. כיצד יכול האדם להחזיק בעת ובעונה אחת גם ב"עיניים למטה" וגם ב"לב רם", ומדוע העלייה צריכה להקדים את ההמשכה?

מקורות והפניות

הערות

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

5 כי תרכב על סוסך

מתוך תפילת חבקוק, המתארת את ה' רוכב על סוסיו ומרכבות ישועות. המאמר מפרש את הדברים כמתייחסים למתן תורה וקושר אותם לסוס המלך.

Habakkuk 3:8 חבקוק ג' ח'

הַכְּנִהרִים חָרָה ה' אִם בְּנִהרִים אֶפְרָא אִם-פְּזִים עֲבָרְתָּהּ כִּי תִרְכַּב עַל-סוּסֶיךָ מִרְכַּבְתֶּיהָ יִשְׁוָעָה:

Is it, O L-RD, that against the rivers, is it that Thine anger is kindled against the rivers, or Thy wrath against the sea? That Thou dost ride upon Thy horses, upon Thy chariots of victory?

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

חבקוק ג, ח.

6 בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו זה מ"ת

"צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה, בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו". המאמר קושר את העטרה הזאת לכתר המלכותי שבמגילת אסתר.

Song of Songs 3:11 שיר השירים ג' י"א

צֵאנָה וּרְאִינָה בְּנוֹת צִיּוֹן בַּמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בַּעֲטָרָה שְׁעִטְרָהּ לֹא אִמּוֹ בְּיוֹם חֲתָנָתוֹ וּבְיוֹם שְׂמֻחַת לְבוֹ:

Go forth, O ye daughters of Zion, And gaze upon king Solomon, Even upon the crown wherewith his mother hath crowned him in the day of his espousals, And in the day of the gladness of his heart.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

Taanit 26b:6 תענית כ"ו ב'ר'

וכן הוא אומר: "צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו וביום שמחת לבו". "ביום חתונתו" — זה מתן תורה, "וביום שמחת לבו" — זה בגין בית המקדש, שייבנה במהרה בקמינו.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

שה"ש ג, יא. תענית כו, ב.

7 וקבל היהודים

היהודים קיבלו על עצמם להמשיך את חגיגת הפורים שבה התחילו. המאמר מפרש את "מה שהחלו" כקבלת התורה שהחלה בסיני והושלמה בימי מרדכי.

Esther 9:23 אסתר ט' כ"ג

וְקִבְּלוּ הַיְּהוּדִים אֶת אֲשֶׁר-הֵחֵלוּ לַעֲשׂוֹת וְאֵת אֲשֶׁר-כָּתַב מָרְדֳּכַי אֲלֵיהֶם:

And the Jews took upon them to do as they had begun, and as Mordecai had written unto them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

אסתר ט, כג.

פסקה 1

1 יביאו לבוש מלכות

ההערה מציינת שחלקים ממאמר זה מופיעים בתעתיק זה, ושביאור נוסף למאמר נדפס שם בעמ' 144.

הערת קה"ת

חלקים מהמאמר נמצאים בהנחות הר"פ ע' קכ וע' קכח. ביאור נוסף לדרוש זה — שם ע' קמד. הנחה אחרת בסה"מ תקע"ב ע' קצח. עוד הנחה בסי' עבודת הלוי כח, ג. ראה לעיל בציונים לכ"ק אדמור"ר. (באוה"ת למג"א (הוצאת תש"נ) ע' פכ נדפס ביאור לד"ה זה (אבל בכמה כת"י בא הביאור לד"ה עד שהמלך במסכו הנדפס באוה"ת שה"ש ע' קנה). קיצור באוה"ת למג"א ע' צד. לבאר מאדו"ל תכלית חכמה ע' צו. בכת"י 284 בכותרת בוך פורים תקע"ב. הנחה אחרת בבוך 1116 שהוא מאמרים משנת תקע"א-ב גוכתי"ק הצ"צ?

2 יביאו לבוש מלכות

עצת המן לאחשוורוש המלך כיצד לכבד את האיש שהמלך חפץ ביקרו: לבוש מלכות שהמלך לבש, הסוס שהמלך רכב עליו, וכתר מלכות. המאמר רואה בשלושת הדברים שלוש בחינות במלכותו של ה'.

Esther 6:8 אסתר ו' ח'

וְיָבִיאוּ לְבוּשׁ מַלְכוּת אֲשֶׁר לְבָשׁ-בּוֹ הַמֶּלֶךְ וְסוּס אֲשֶׁר רָכַב עָלָיו הַמֶּלֶךְ וְאֲשֶׁר נָתַן כֶּתֶר מַלְכוּת בְּרֹאשׁוֹ:

let royal apparel be brought which the king useth to wear, and the horse that the king rideth upon, and on whose head a crown royal is set

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

אסתר ו, ח.

3 ה' מלך גאות לבש

"ה' מלך, לבש גאות... אף תיכון תבל כל תמוט". אדמו"ר חזקוני מזהה את לבוש הגאות הזה עם לבוש המלכות שבמגילת אסתר; בהמשך המאמר הוא קושר את המשך הפסוק לקיומו של העולם הגשמי.

Psalms 93:1 תהילים צ"ג א'

ה' מֶלֶךְ גָּאוֹת לָבַשׁ לָבַשׁ ה' עַז הַתְּאֵזָר אֶת־תְּכוֹן תִּבְלַל בְּלִית־מוֹט:

The L-RD reigneth; He is clothed in majesty; The L-RD is clothed, He hath girded Himself with strength; Yea, the world is established, that it cannot be moved

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים צג, א.

פסקה 2

4

השני והשלישי מבין הכיבודים שהמן הציע: הסוס שהמלך רכב עליו והכתר המלכותי. המאמר קושר את שניהם למתן תורה.

Esther 6:8 אסתר ו' ח'

וְיָבִיאוּ לְבוּשׁ מַלְכוּת אֲשֶׁר לְבָשׁ-בּוֹ הַמֶּלֶךְ וְסוּס אֲשֶׁר רָכַב עָלָיו הַמֶּלֶךְ וְאֲשֶׁר נָתַן כֶּתֶר מַלְכוּת בְּרֹאשׁוֹ:

let royal apparel be brought which the king useth to wear, and the horse that the king rideth upon, and on whose head a crown royal is set

עושיהם". "לעושים" לא נאמר, אלא "לעושיהם" — לעושים לשמה ולא לעושים שלא לשמה. וכל העושה שלא לשמה, נוח לו שלא נברא.

It was a favourite saying of Raba : The goal of wisdom is repentance and good works; so that a man shall not read [Torah] and study [Mishnah] and then contradict his father or mother or teacher or anybody greater than he in knowledge and number [of years]; as it is said, "The fear of the L-rd is the beginning of wisdom, a good understanding have all that do thereafter" (Ps. cxi. 10). "All that learn" is not said here, but "all that do thereafter," i.e. they that practise ... Torah

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

הערת קה"ת
ברכות יז, א.

11 ראשית חכמה

"ראשית חכמה יראת ה'; שכל טוב לכל עושיהם". המאמר מדגיש שהפסוק מדבר על אלה שעושים, ולא על מי שרק לומדים.

Psalms 111:10 תהילים קי"א:

ראשית חכמה יראת ה' שכל טוב לכל עושיהם תהלתו עמדת לעד:

The fear of the L-RD is the beginning of wisdom; A good understanding have all they that do thereafter; His praise endureth for ever

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת
תהלים קיא, י.

12 והלומד שלא לעשות

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ירושלמי שבת פ"א ה"ב.

13 והלומד שלא לעשו נוח לו אלו נהפכה שלייתו על פניו

רבי יוחנן אומר שמי שלומד בלי כוונה לעשות, מוטב היה אילו נהפכה שלייתו על פניו, ולא היה יוצא לעולם. המאמר מביא זאת כדי להראות שהלימוד מגיע לתכליתו במעשה.

Jerusalem Talmud Shabbat 1:2 תלמוד ירושלמי שבת א'ב'

14 ארז"ל ע"פ

"כי טובה חכמה מפנינים, וכל חפצים לא ישוו בה". חז"ל דורשים ש"כל חפצים" כולל אפילו את המצוות.

Moed Katan 9b:3-4 מועד קטן ט"ב:ג-ד'

כאן במצוה שאפשר לעשותה על ידי אחרים, כאן במצוה שאי אפשר לעשותה על ידי אחרים. אמרו לקה: מאי בעית תבא? אמר להו, דאמר לי אבא: זיל גביהו דליברכוהו. אמרו לקה: תבא רצנא דתורע ולא תתעד, תעזיל ולא תיפוק, תיפוק ולא תעזיל, ליחשוב ביה וליחשוב אושפיוהו, לבלבל פתוריה, ולא תתני שמתא דתמא.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

Proverbs 8:11 משלי ח':יא

כייטובה חכמה מפנינים וכל חפצים לא ישויה:

For wisdom is better than rubies, And all things desirable are not to be compared unto her

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

8 נעשה ונשמע

בסיני ענה העם: "כל אשר דיבר ה' נעשה ונשמע". המאמר מכנה זאת רק תחילת הקבלה.

Exodus 24:7 שמות כ"ד:

ויקח ספר הברית ויקרא באזני העם ויאמרו כל אשר ידבר ה' נעשה ונשמע:

And he took the book of the covenant, and read in the hearing of the people; and they said: 'All that the L-RD hath spoken, we will do, and obey'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

9 במ"ת . . החלו לעשות . . ובימי מרדכי היה גמר הקבלה

התלמוד אומר שבסיני כפה ה' על ישראל את ההר, ולכן אפשר היה להטיל ספק בתוקפה של קבלת התורה; רבא משיב שהדור קיבל אותה מחדש בימי אחשוורוש, כפי שנאמר: "קיימו וקיבלו היהודים" (אסתר ט, כו) — קיימו את מה שכבר קיבלו. על הוראה זו מבוססת קביעת המאמר שקבלת התורה הושלמה בימי מרדכי.

Shabbat 88a:7 שבת פ"ח א':ז

דרש רבי סימאי: בשעה שהקדימו ישראל "נעשה" ל"נשמע" באו ששים ריבוא של מלאכי השרת, לכל אחד ואחד מ'ישראל קשרו לו שני כתרים, אחד כנגד "נעשה" ואחד כנגד "נשמע". וכיון שחטאו ישראל, ירדו מאה ועשרים ריבוא מלאכי חבלה ופירקום, שנאמר: "ויתנצלו בני ישראל את עדים מהר חורב". אמר רבי חמא ברבי חנינא: בחורב טענו, בחורב פרקו. בחורב טענו — נדאמרו, בחורב פרקו — דכתבי: "ויתנצלו בני ישראל וגו'". אמר ...

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

Esther 9:27 אסתר ט':כ"ז

קיימו וקבלו היהודים עליהם ועל זרעם ועל כל הנולדים עליהם ולא יצבור להיות עשים את שני הימים האלה ככתבם וכזמנם בכל שנה ושנה:

the Jews ordained, and took upon them, and upon their seed, and upon all such as joined themselves unto them, so as it should not fail, that they would keep these two days according to the writing thereof, and according to the appointed time thereof, every year

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

להלן צח, א שזהו ע"ד שארז"ל (שבת פח, א) עה"כ (אסתר ט, כו) קיימו וקבלו היהודים, קיימו מה שקבלו כבר

פסקה 3

10 תכלית חכמה תשובה ומעשי"ט

מימרה שרבא היה רגיל לומר: "תכלית החכמה היא תשובה ומעשים טובים", כדי שאדם לא ילמד ואחר כך ימרוד בהוריו או ברבו, כפי שנאמר בפסוק: "ראשית חכמה יראת ה'; שכל טוב לכל עושיהם". אדמור"ר הזקן מביא זאת כדי להראות שהחכמה מוצאת את תכליתה במעשה.

Berakhot 17a:11 ברכות י"ז א':יא

מרגלא בפומיה דרבא: תכלית חכמה — תשובה ומעשים טובים, שלא יהא אדם קורא ושונה וכוטע באביו ובאמו ובקרביו ובמי שהוא גדול ממנו בחכמה ובמנין, שנאמר: "ראשית חכמה יראת ה' שכל טוב לכל

פסוקה 4

15 חכמה היא ראשית ההשתלשלות

הערת קה"ת מפנה למקום שבו זה מתבאר עוד: Etz Chaim.

הערת קה"ת

ראה ע"ח שער דרושי אבי"ע פ"א.

16 חכמה היא ראשית ההשתלשלות

בפרק הראשון של שער דרושי אבי"ע מוסבר שהדבר הנאצל מורכב מארבעה יסודות, כנגד ארבע האותיות של הוי"ו, שהן חכמה, בינה, תפארת ומלכות, "ולכן חכמה נקראת ראשית"; כתר הוא מדרגה עליונה יותר, שאינה נמנית באותו עולם, כמו הכתר שמעל ראשו של המלך. המאמר מתחיל מכאן: חכמה היא החוליה הראשונה בהשתלשלות.

Sefer Etz Chaim 42:3 עץ חיים מ"ב:ג

... ונלע"ד שזה יובן במ"ש במ"א כי במה יוכר בחי מעלת אבא על אמא וכן שאר הבחינות בבחינת העגולים והרי חצי העגולים הראשונים יהיו כסדר כתר על חכמה כי אמנם חצי העגולים למטה יהיה להיפך כי עגול מלי עומד ע"ג עגול יסוד כו"א כי במה יוכר בחי מעלות הספירה זו מזו ושם בארנו כי יש חלונות דרך יושר ומשם אבא מאיר לאמא ואמא לז"א כו"א ועיי"כ ניכר מדרגת מעלתן גם ידעת ענין פתחים ושערי רקיעין שדרך שם עולין ויורדין המלאכים והנשמות א"כ גם עדי"ז הנזכר שבדרך אותו שער השמים והרקיע ...

Sefer Etz Chaim (Public Domain)

פסוקה 5

17 אברהם נק' אבר"ה שהוא בבחי' אבר וכלי . . בבחי' חכמה

בהסבר על אחדות הספירות שבאצילות נאמר שהחסד הוא ענף של החכמה ואינו מורגש כדבר נפרד: הוא כלול בחכמה, המקיפה אותו מכל צד. מובא כאן המאמר: אברהם, "אבר מה", בחינת החסד, הוא אבר וכלי לחכמה, "כוח מה", והוא בטל לחכמה כפי שהתוצאה בטלה לסיבתה.

הערת קה"ת

ראה לקו"ת ר"ה נו, ב: והוא בטל לגבי החכמה כביטול העלול בעילתו, ע"ש.

18 שהחכמה עצמה היא המלוּבשת בתוך המדות

באותו קטע מוסבר שהסיבה מלוּבשת ומוסתרת בתוך התוצאה, כמו כוח השכל שבתבונה או השכל שברגשות: התוצאה היא המורגשת, ואילו הסיבה נמשכת לתוכה בהסתר, בבחינת אין. כך החכמה עצמה מלוּבשת בתוך המדות.

הערת קה"ת

בלקו"ת ר"ה נו, ב. ובאוה"ת למגילת אסתר ע' קעב מצינים לכאן.

19 והחכמה מאין תמצא

"אבל החכמה, מאין תמצא?" החסידות דורשת את המילה "מאין" כ"מן האין": החכמה מתהווה מדרגת אין שלמעלה ממנה. אדמו"ר הזקן מוסיף שהפסוק אומר "מן האין", ולא שהחכמה עצמה היא אין.

Job 28:12 איוב כ"ח:י"ב

והחכמה מאין תמצא ואי זה מקום בינה:

But wisdom, where shall it be found? And where is the place
?of understanding

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

פסוקה 6

20 כבד פה וכבד לשון אנכי

דבריו של משה בסנה הבורע: "אינני איש דברים... כי כבד פה וכבד לשון אנוכי". אדמו"ר הזקן מפרש את קושי הדיבור שלו כסימן לכך שנשמתו עמדה למעלה מהתורה הנמשכת מחכמה.

Exodus 4:10 שמות ד':י

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה בִּי אֲדֹנָי לֹא אִישׁ דְּבָרִים אֲנֹכִי גַם מִתְּמוּל גַּם מִשְׁלֶשֶׁם גַּם מֵאִזְ דְּבָרְךָ אֶל־עַבְדְּךָ כִּי כְבֹּד־פֶּה וּכְבֹּד לָשׁוֹן אֲנֹכִי:

And Moses said unto the L-RD: 'Oh L-rd, I am not a man of words, neither heretofore, nor since Thou hast spoken unto Thy servant; for I am slow of speech, and of a slow tongue

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות ד, י.

21 כבד פה לגבי תושבע"פ

ברעיא מהימנא אומר משה, רעיא מהימנא, שכפי שהיה בתחילה "כבד פה וכבד לשון", כך יכונן אותו הקדוש ברוך הוא: כבד פה בתורה שבעל פה וכבד לשון בתורה שבכתב. אדמו"ר הזקן מסתמך על פירוש זה לדברי משה.

Zohar III, 28a זח"ג כח, א

הערת קה"ת

זח"ג כח, א. ראה לעיל סו, ב.

22 קול דודי דופק

"אני ישנה ולבי ער; קול דודי דופק: פתחי לי". המאמר קושר את המילים האלה ל"מדלג על ההרים" משיר השירים ב, ח — פסוק הפותח באותו ביטוי, "קול דודי".

Song of Songs 5:2 שיר השירים ה:ב

אֲנִי יִשְׁנָה וְלִבִּי עֵר קוֹל דָּוִדַּי דּוֹפֵק פִּתְחֵי־לִי אֲחֹתִי רַעֲיָתִי יוֹנָתִי תִמְתִּי שְׂרָאשִׁי נִמְלֵא־טֵל קוֹצוֹתִי רְסִיסֵי לִילָה:

I sleep, but my heart waketh; Hark! my beloved knocketh: 'Open to me, my sister, my love, my dove, my undefiled; For my head is filled with dew, My locks with the drops of the night

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שה"ש ה, ב.

23 מדלג על ההרים

"קול דודי! הנה זה בא, מדלג על ההרים, מקפץ על הגבעות". תמונת הדילוג ממחישה את אור סובב כל עלמין, המדלג על מדרגות ההשתלשלות.

Song of Songs 2:8 שיר השירים ב:ח

קול דודי הִנֵּה־זֶה בָּא מְדַלֵּג עַל־הַהָרִים מְקַפֵּץ עַל־הַגְּבְעוֹת:

Hark! my beloved! behold, he cometh, Leaping upon the mountains, skipping upon the hills

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 7

24 חכים ולא בחכמה ידיעה

מתוך תפילתו של אליהו בתיקוני זוהר (פתח אליהו): "אתה חכם, אך לא בחכמה ידועה; אתה מבין, אך לא בבינה ידועה". המאמר מחיל את הביטוי

ואילו התשובה והמעשים הטובים ממשיכים את האור הסובב כל עלמין.

Berakhot 17a:11 ברכות י"ז א:י"א

מְגַלָּא בְּפִמְיָה דְּרַבָּא: תְּכַלִּית חֲכָמָה — תְּשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים, שְׁלֹא יִהְיֶה אֲדָם קוֹרָא וְשׁוֹנֶה וּבֹעֵט בְּאֲבִיו וּבְאִמּוֹ וּבְרֵכוֹ וּבְמִי שֶׁהוּא גְדוֹל מִמֶּנּוּ בְּחֻמְהָ וּבְמִנְיָן, שְׁנֵאמַר: "רִאשִׁית חֲכָמָה יִרְאֶת ה' שְׁכָל טוֹב לְכָל עוֹשִׂיהֶם". "לְעוֹשִׂים" לֹא נֶאמַר, אֲלָא "לְעוֹשִׂיהֶם" — לְעוֹשִׂים לְשֶׁמָּה וְלֹא לְעוֹשִׂים שְׁלֹא לְשֶׁמָּה. וְכָל הָעוֹשֶׂה שְׁלֹא לְשֶׁמָּה, נוֹחַ לוֹ שְׁלֹא נִבְרָא.

It was a favourite saying of Raba : The goal of wisdom is repentance and good works; so that a man shall not read [Torah] and study [Mishnah] and then contradict his father or mother or teacher or anybody greater than he in knowledge and number [of years]; as it is said, "The fear of the L-rd is the beginning of wisdom, a good understanding have all that do thereafter" (Ps. cxi. 10). "All that learn" is not said here, but "all that do thereafter," i.e. they that practise ... Torah

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

פסוקה 14

29 ה' מלך גאות לבש

"ה' מלך, לבש גאות". המאמר מחיל את הפסוק על הארת סובב כל עלמין, שמגיעה אל העולמות רק כהארה, כמלכותו של ה' עליהם.

Psalms 93:1 תהילים צ"ג:א

ה' מֶלֶךְ גָּאוֹת לְבָשׁ לְבַשׁ ה' עוֹ הַתְּאֵזָר אֶת־תְּכֵן תְּכַל בְּלִיתִּמוֹט:

The L-RD reigneth; He is clothed in majesty; The L-RD is clothed, He hath girded Himself with strength; Yea, the world is established, that it cannot be moved

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 15

30 אין עוד מלבדו

משה אומר לישראל שהם ראו את נפלאות יציאת מצרים ומעמד סיני כדי שיידעו את ה': "אין עוד מלבדו". המאמר מפרש שהדברים נכונים גם לאחר הבריאה: אין לשום דבר אחר מציאות משל עצמו לפניו.

Deuteronomy 4:35 דברים ד':ל"ה

אֲתָה הָרָאָתָ לְדַעַת כִּי ה' הוּא הָאֱלֹהִים אֵין עוֹד מִלְּבָדוֹ:

Unto thee it was shown, that thou mightiest know that the L-RD, He is G-d; there is none else beside Him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים ד, לה.

31 אתה ה' לבדך

מתפילת הלויים בימי עזרא ונחמיה: "אתה הוא ה' לבדך, אתה עשית את השמים, שמי השמים וכל צבאם... ואתה מחיה את כולם". המאמר מצטט את המילים הפותחות כדי לבטא שה' לבדו, וזהו עניינו של "יחיד".

Nehemiah 9:6 נחמיה ט:ו

אֲתָה־הוּא ה' לְבַדְּךָ אֲתָה עָשִׂיתָ אֶת־הַשָּׁמַיִם שָׁמַיִם וְכָל־צְבָאָם הָאָרֶץ וְכָל־אֲשֶׁר עָלֶיהָ הַיָּמִים וְכָל־אֲשֶׁר בָּהֶם וְאֲתָה מְחִיָּה אֶת־כָּל־וְצֵאָה הַשָּׁמַיִם לְךָ מִשְׁתַּחֲוִים:

על החכמה העליונה: גם חכמה שאינה "ידועה" עדיין נקראת חכמה, ולכן היא כבר בגדר "משהו" מוגדר.

Tikkunei Zohar 17b:3-4 תקוני זוהר י"ז ב:ג-ד'

אנת חכים ולא חכמה ידיעא. אנת הוא מבין ולא מבינה ידיעא. לית לך אתר ידיעא אלא לאשתמודעא תוקפך וחילך לבני נשא. ולאחזאה לון איך אתנהיג עלמא בדינא וברחמי דאיןון צדק ומשפט כפום עובדיהון דבני נשא. דין איהו גבורה. משפט עמודא דאמצעיתא. צדק מלכותא קדישא. מאזני צדק *תרין סמכי קשוט. הין צדק אות ברית. כלא לאחזאה איך אתנהיג עלמא.

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

פסוקה 8

25 "אך החכמה, מאין תימצא?" בקריאה "החכמה נמצאת מן האין", הפסוק מתאר את הופעת החכמה מתוך האין כמציאה של דבר, ולא כהתפתחות מתוך מה שקדם לה.

Job 28:12 איוב כ"ח:י"ב

וְהַחֲכָמָה מֵאֵין תִּמְצָא וְאֵי זֶה מְקוֹם בִּינָה:

But wisdom, where shall it be found? And where is the place ?of understanding

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 9

26 פני שור

במראה המרכבה של יחזקאל יש לכל חיה ארבעה פנים: פני אדם, פני אריה, פני שור ופני נשר. המאמר מציין את פני השור ואת פני הנשר כמקור הרוחני של נשמות בעלי החיים והעופות.

Ezekiel 1:10 יחזקאל א':י

וְדִמוֹת פְּנֵיהֶם פְּנֵי אָדָם וּפְנֵי אַרְיֵה אֶל־הֶיָּמִין לְאַרְבַּעַתָּם וּפְנֵי־שׁוֹר מִהַשְּׂמָאוֹל לְאַרְבַּעַתָּם וּפְנֵי־נֶשֶׁר לְאַרְבַּעַתָּם:

As for the likeness of their faces, they had the face of a man; and they four had the face of a lion on the right side; and they four had the face of an ox on the left side; they four had also the face of an eagle

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 10

27 "גם חושך לא יחשיך ממך... והחושך כאור יאיר". המאמר מביא זאת כדי להראות שבעיני ה' הגשמיים והרוחניים שוות, ולכן רק הוא יכול לברוא את הגשמיים.

Psalms 139:12 תהילים קל"ט:י"ב

גַּם־חֹשֶׁךְ לֹא־יַחְשִׁיךְ מִמֶּךָ וְלִלְלָה כִּיֹּם יֵאִיר כַּחֲשִׁיכָה כְּאוֹרָה:

Even the darkness is not too dark for Thee, But the night shineth as the day; The darkness is even as the light

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 12

28 תכלית חכמה תשובה ומע"ט

מאמרו של רבא: "תכלית החכמה היא תשובה ומעשים טובים". כאן מסביר זאת אדמו"ר הזקן: החכמה היא החוליה הראשונה בשרשרת ההשתלשלות,

האדם הופך דברים גשמיים למצוות.

Leviticus 18:5 ויקרא י"ח:ה'

וּשְׁמִרְתֶּם אֶת־חֻקֹּתַי וְאֶת־מִשְׁפָּטַי אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֹתָם הָאָדָם וְחַי בָּהֶם אָנֹכִי
Havayah

Ye shall therefore keep My statutes, and Mine ordinances,
which if a man do, he shall live by them: I am the L-RD
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

Ezekiel 20:11 יחזקאל כ':י"א

וְאָתַן לָהֶם אֶת־חֻקֹּתַי וְאֶת־מִשְׁפָּטַי הַדִּעַתִּי אוֹתָם אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אוֹתָם
הָאָדָם וְחַי בָּהֶם:

And I gave them My statutes, and taught them Mine ordi-
nances, which if a man do, he shall live by them
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ויקרא יח, ה. יחזקאל כ, יא.

פסוק 19

37 שֶׁהַתְּהוֹת מֵאֵין לִישׁ . . מֵאוֹרֵם בִּיה הַסּוֹכֵעַ

כפי שמצוטט בהערה, אור התורה מעיר שמשממע מקטע זה שאין לגשמיות כל קשר לרוחניות, ושהיא נבראה רק מכוח סובב, הכל יכול; ואילו לקוטי תורה (ואתחנן, המאמר "עניין קריאת שמע") אומר שיש לגשמיות קשר לרוחניות, שכן הרוחניות מתלבשת בגשמיות, וגם הסידור (שער המילה, המאמר "ולא ייקרא") מרמז לכך, וכותב שבאמצעות הפרסא — המחיצה שבין העולמות — גם הגשמיות מתהווה מן הרוחניות.

הערת קה"ת

באוה"ת פ' לך כרך ד תשיט, ב כ' שכאן משמע שהגשמיות לגבי הרוחניות אין ערוך כלל ונתהוו רק ע"י כח הסוכ"ע הכל יכול, אבל בלקו"ת פ' ואתחנן ד"ה ענין ק"ש כ' שגשמיות לגבי רוחניות יש ערך שהרי הרוחניות מתלבשת בגשמיות, וכן משמע בסידור שער המילה ד"ה ולא יקרא שכי שיע"י הפרסא נמשך ג"כ התהוות הגשמיות מן הרוחניות, ע"ש באוה"ת וראה לקמן צב, ג בהערה הגבלת כלי.

38 אמנם קיום המצות במעשה

ההערה מציינת שהנוסח מכאן ועד סוף הקטע הזה מופיע בתמליל זה.

הערת קה"ת

מכאן עד סוף הקטע נמצא בהנחת הר"פ ע' ככ. וראה שם בהוספות הערות וציונים.

39 שו"ה הנמשכת — היא בחי' כתר מלכות

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ראה לקמן קב, ד בפ"י כתר מלכות.

40 בעטרה שעטרה לו אמו

"...על הכתר שעטרה לו אמו ביום חתונתו". המאמר מזהה כתר זה, שנקשר קודם לכן למתן תורה, עם האור שאדם ממשיך באמצעות קיום המצוות במעשה.

Song of Songs 3:11 שיר השירים ג:י"א

צֵאנָה וּרְאִינָה בָנוֹת צִיּוֹן בְּמִלָּה שְׁלֹמֶה בְּעֶטְרָה שְׁעֶטְרָה־לוֹ אִמּוֹ בְּיוֹם חֲתֻנָּתוֹ וּבְיוֹם שְׂמִיחַת לְבוֹ:

Go forth, O ye daughters of Zion, And gaze upon king Solomon, Even upon the crown wherewith his mother hath

Thou art the L-RD, even Thou alone; Thou hast made heav-
en, the heaven of heavens, with all their host, the earth and
all things that are thereon, the seas and all that is in them,
and Thou preservest them all; and the host of heaven wor-
shippeth Thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

נחמ"ט, ו.

פסוק 16

32 ה' מלך גאות לבש

"ה' מלך, לבש גאות; לבש ה' עוז התאזר; אף תיכון תבל בל תמוט". המאמר מפרש את המחצית השנייה כתוצאה של הראשונה: הגאות שה' לובש היא שמקיימת את העולם הגשמי.

Psalms 93:1 תהילים צ"ג:א'

ה' מֶלֶךְ גָּאוֹת לָבַשׁ ה' עֹז הִתְאַזָּר אֲרִי־תְכוֹן תָּבֵל בְּלִי־תְמוּט:

The L-RD reigneth; He is clothed in majesty; The L-RD is
clothed, He hath girded Himself with strength; Yea, the
world is established, that it cannot be moved

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוק 17

33 וזהו יביאו לבוש מלכות

ההערה מפנה לתמליל הזה עבור הקטע מכאן ואילך, וכן לתוספות להערות ולמראי המקומות שלו.

הערת קה"ת

מכאן ואילך ראה בהנחות הר"פ ע' קכ ובהוספות להערות וציונים לשם.

34 יביאו לבוש מלכות

"יביאו לבוש מלכות שהמלך לבש בו". המאמר מפרש את המילים "יביאו" כמלמדות שהוד מלכותו של ה' והמלכות שלו נמשכים למטה באמצעות מעשיהם של התחתונים.

Esther 6:8 אסתר ו':ח'

יָבִיאוּ לְבוֹשׁ מַלְכוּת אֲשֶׁר לְבַשְׁבוֹ הַמֶּלֶךְ וְסוֹס אֲשֶׁר רָכַב עָלָיו הַמֶּלֶךְ
וְאֲשֶׁר נָתַן כְּתֹר מַלְכוּת בְּרֹאשׁוֹ:

let royal apparel be brought which the king useth to wear,
and the horse that the king rideth upon, and on whose head
;a crown royal is set

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

35 ויאיר אור אי"ס ב"ה הסוכ"ע בגלוי

ההערה מפנה לשני מקומות אלה באור התורה בעניין האור הסובב כל עלמין המאיר בגלוי בחפצים שבהם מקיימים את המצוות.

הערת קה"ת

ע' באור התורה פ' ראה ע' תתט. ובדרושים לסוכות ע' איתשנו.

פסוק 18

36 אשר יעשה אתם האדם

"את חוקותי ואת משפטיי תשמרו, אשר יעשה אותם האדם וחי בהם". המאמר מפרש את "יעשה אותם" כ"יעשה אותם" במשמעות של יצירה:

bits of Halakah alone. And Abbai said ; At first I used to study at home and pray in Synagogue, but after hearing the statement of R. Hiyya b. Ammi in the name of 'Ulla — "Since the day the Temple was destroyed, there is left to the Holy One, ... ,blessed be He

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

פסוקה 21

44 ולכן ארז"ל

שם נפתח הקטע במאמר המתחיל "כל הנביאים עתידים", בשינויים.

הערת קה"ת

ראה בסה"מ הנחות הר"פ ז"ל ע"י קכה. שם התחלת ד"ה כל הנביאים עתידים בשינויים. אוה"ת מגי'א (הוצאת תשנ"ג) ע"י רל. ובאוה"ת קר ע"י תרסא עם איזה הגהות ושינויים.

45 הנביאים והכתובים עתידים להבטל ומגלת אסתר והלכות אין עתידים ליבטל

רבי יוחנן אומר שהנביאים והכתובים עתידים להתבטל, ואילו חמשת חומשי התורה לא יתבטלו; ריש לקיש מוסיף שגם מגילת אסתר וההלכות אינן עתידות להתבטל. הטקסט מצטט את התלמוד הירושלמי עצמו, והמאמר מסביר מדוע שני אלה מתקיימים לעד.

Jerusalem Talmud Megillah 1:8 תלמוד ירושלמי מגילה א:ח'

משנה: אין בין זב הרואה שתי ראיות לרואה שלש אלא קרבן. אין בין מצורע מוסגר למצורע מוחלט אלא פריעה ופרימה תגלחת וצפרים: הלכה: אמר רבי יודה בר פזי. דרבי לעזר היא. דרבי לעזר אמר. [אף] בשלישית בודקין אותו מפני הקרבן. ברם כרבנן. השנייה מאונס טהור. והשלישית מאונס טמא. אמר רבי יוסה. אין לית היא דרבנן ולא אוף דרבי לעזר לית היא. דתני. אמר רבי לעזר. לא לסותרו אמתרי אלא שלא יביא קרבן. לא אמתרי שאינו ...

MISHNAH: The only difference between a sufferer from flux who experienced two episodes and one who experienced three is the sacrifice. 15:1-30 and Tractate Zavim. After one emission of fluid the sufferer becomes impure; he needs immersion in a miqveh and becomes pure at sundown. If he has two emissions in one day or in two successive days, he is a source of severe impurity and cannot become pure unless he was seven consecutive days without symptoms. If he has three emissions in at most three consecutive days, he ... cannot

The Jerusalem Talmud, edition by Heinrich W. Guggenheimer. Berlin, De Gruyter, 1999-2015 (CC-BY) • The Jerusalem Talmud, translation and commentary by Heinrich W. Guggenheimer. Berlin, De Gruyter, 1999-2015 (CC-BY)

46 הנביאים והכתובים עתידים להבטל ומגלת אסתר והלכות אין עתידים ליבטל

בסוף הלכות מגילה פוסק הרמב"ם שכל ספרי הנביאים והכתובים יתבטלו בימות המשיח, מלבד מגילת אסתר, שתתקיים לעד כמו חמשת חומשי התורה וכמו הלכות התורה שבעל פה, שאינן בטלות לעולם. בהערת קה"ת מובא מקור זה לצד התלמוד הירושלמי.

Mishneh Torah, Scroll of Esther and Hanukkah 2:18 משנה תורה, הלכות מגילה והנוכה ב:י"ח

כל ספרי הנביאים וכל הכתובים עתידין לקבלי לימות המשיח חוץ ממגלת אסתר והרי היא קצמת כחמשה חמשי תורה וכהלכות של תורה

crowned him in the day of his espousals, And in the day of the gladness of his heart

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 20

41 ות"ת כנגד כולם

לאחר פירוט המעשים שאדם נהנה מפירותיהם בעולם הזה, בעוד הקרן קיימת לו לעולם הבא, המשנה מסיימת: "ותלמוד תורה כנגד כולם". המאמר מסביר זאת באמצעות ההלכות.

Mishnah Peah 1:1 משנה פאה א:א'

אלו דברים שאין להם שעור. הפאה, והבכורים, והראיון, וגמילות חסדים, ותלמוד תורה. אלו דברים שאדם אוכל פרותיהן בעולם הזה והקרן קצמת לו לעולם הבא. כבוד אב ואם, וגמילות חסדים, והקצאת שלום בין אדם לחברו, ותלמוד תורה כנגד כלם:

These are the things that have no definite quantity: The corners [of the field]. First-fruits; [The offerings brought] on appearing [at the Temple on the three pilgrimage festivals]. The performance of righteous deeds; And the study of the torah. The following are the things for which a man enjoys the fruits in this world while the principal remains for him in the world to come: Honoring one's father and mother; The performance of righteous deeds; And the making of peace ... between a person and his friend; And the study of

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

42 הליכות עולם

"...גבעות עולם השתחוו; דרכי עולם (הליכות עולם) לוי'. חז"ל דורשים "הליכות" כמו "הלכות"; המאמר מבאר שההלכות הן הצינורות שבאמצעותם אור אין סוף נכנס לעולם.

Habakkuk 3:6 חבקוק ג:ו'

עמד וימדד ארץ ראה ויתר גוים ויתפצצו הררי יעד שחו גבעות עולם הליכות עולם לו:

He standeth, and shaketh the earth, He beholdeth, and maketh the nations to tremble; And the everlasting mountains are dashed in pieces, The ancient hills do bow; His goings are as of old

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

43 ואין להקב"ה בעולמו אלא ד"א של הלכה

"מיום שחרב בית המקדש אין לו להקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד". המאמר מביא זאת כדי להראות שההלכות הן המקום שבו נמשכת נוכחות ה' אל העולם.

Berakhot 8a:18-19 ברכות ח' א:י"ח-י"ט

והיינו דאמר רבי חייא בר אמי משמיה דעולא: מיום שחרב בית המקדש אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד. ואמר אביי: מריש הוה גריסנא בגו ביתא ומצלינא בבי כנישתא. כיון דשמענא להא דאמר רבי חייא בר אמי משמיה דעולא — מיום שחרב בית המקדש אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד — לא הוה מצלינא אלא היכא דגריסנא.

That agrees with what R. Hiyya b. Ammi said in the name of 'Ulla : Since the day the Temple was destroyed, there is left to the Holy One, blessed be He, in His Universe the four cu-

50 ואנכי הסתר אסתיר

אזהרת ה' שבגלות יסתיר את פניו "ביום ההוא". המאמר מפרש את "ביום ההוא" במדרגה הנסתרת, ואת "הסתר אסתיר" — כאסתר.

Deuteronomy 31:18 דברים ל"א:י"ח

ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא על פליהרעה אשר עשה כי פנה אל־אלקים אחרים:

And I will surely hide My face in that day for all the evil which they shall have wrought, in that they are turned unto other gods

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים לא, יח. וראה לקמן קיט, ב ובמ"מ לשם. באוה"ת פ' כי תשא ע' ב"לד. באוה"ת פ' ורא ע' קכט ובאוה"ת פ' וילך מצויין לכאן, שכאן מבואר "שבחי פני זהו מל' דאצילות שמסתרת בראש הבריאה הנק' ביום ההוא כו' עלמין סתימין" ע"ש.

51 עלמין סתימין דלא אתגליין

בנוסח הקטע שבאור התורה יש תוספת אחרי המילים האלה: "בעניין המוזה, 'עם זו יצרתי לי', בספר ישעיהו, פרק מ"ג".

הערת קה"ת

באוה"ת קרח ע' תרסא נוסף: "בענין מוזה עם זו יצרתי לי בספר ישע"י סי' מג'".

52 ואמר ביום ההוא

נבואת ישעיהו על זמן הגאולה: "ואמר ביום ההוא: הנה אלקינו זה, קיוינו לו ויושיענו". המאמר מפרש זאת כהפיכת ה"הוא" הנסתר ל"זה" הגלוי.

Isaiah 25:9 ישעיהו כ"ה:ט'

ואמר ביום ההוא הנה אלקינו זה קיוינו לו ויושיענו זה ה' קיוינו לו נגילה ונשמחה בישועתו:

And it shall be said in that day: 'Lo, this is our G-d, For whom we waited, that He might save us; This is the L-RD, for whom we waited, We will be glad and rejoice in His 'salvation

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"י כה, ט. ובאוה"ת פ' ואתחנן ע' שגא, ושם מצייין למאו"א את אי סעיף קמד. וראה שם ע' שנב בהקיצור. באוה"ת מג"א ע' קכח מצייין לכאן.

53 המסתתר והנעלם בבחי' עלמין סתימין

ההערה מפנה לשני המקומות האלה באור התורה, בעניין אור אין סוף הנסתר ונעלם בעולמות הנסתרים.

הערת קה"ת

ע' באוה"ת דרושים לר"ה ע' איתלו. ובפ' וילך ע' איתנו.

54 בעלמין דאתגליין

ההערה מפנה שם לעניין העולמות הגלויים (almin de'isgalyan).

הערת קה"ת

ראה ספר המאמרים תש"ה ע' 60.

55 אכן אתה אל מסתתר

"אכן אתה אל מסתתר, אלקי ישראל מושיע". המאמר מייחס זאת לשרשה של אסתר במדרגה הנסתרת ביותר, שנותרת נסתרת גם בזמן הגאולה.

Isaiah 45:15 ישעיהו מ"ה:ט"ו

אכן אתה אל מסתתר אלקי ישראל מושיע:

שבעל פה שאינו בטליו לעולם. ואף על פי שכל זכרון הצרות יבטל שגאמר (ישעיה סה טז) "כי נשכחו הצרות הראשונות וכי נסתרו מעיני". ימי הפורים לא יבטלו שגאמר (אסתר ט כח) "וימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים וזכרם לא יסוף מזרעם":

All Prophetic Books and the Sacred Writings will cease [to be recited in public] during the messianic era except the Book of Esther. It will continue to exist just as the Five Books of the Torah and the laws of the Oral Torah that will never cease. Although ancient troubles will be remembered no longer, as it is written: "The troubles of the past are forgotten and hidden from my eyes" (Isaiah 65:16), the days of Purim will not be abolished, as it is written: "These days of ... Purim shall

Torat Emet 363 (Public Domain) • Maimonides' Mishneh Torah, edited by Philip Birnbaum, New York, 1967 (Public Domain)

47 כביטול זיו השמש בשמש

אור התורה, המצוטט בהערה, מסביר שכל הנביאים התנבאו ב"כה", ורק משה ב"זה"; על העתיד לבוא נאמר "הנה אלקינו זה", ולכן גילוי ה"כה", שהוא הנביאים והכתובים, יתבטל לפניו אור בתוך השמש. גם בעבודת ה', "כה" מביא לביטול היחודא תתאה, שבו התחתון הוא "יש" והעליון הוא "אין", ואילו גילוי ה"זה" מביא לביטול היחודא עילאה, שבו העליון הוא המציאות האמתית והכול לפניו כלא.

הערת קה"ת

באוה"ת פ' קרח ע' תרסא וז"ל: היינו כי כל הנביאים נתנבאו בכה רק משה נתנבא בזה, ולע"ל נאמר ואמר ביום ההוא הנה אלקינו זה שלע"ל יהי הגילוי בבחי' זה, וכמ"ש ע"פ יהי כבוד ה' לעולם, ולכן הגילוי שבבחי' כה שזהו ענין הנביאים והכתובים יהי בטל כביטול זיו השמש בשמש לגבי בחי' זה, וכן בעבודה מבחי' זה נמשך הביטול דיחוי' שלמטה הוא היש ודבר ולמעלה הוא אין, משא"כ בגילוי זה נמשך הביטול דיחוי' איך שלמעלה היש וכולא קמי' כלא חשיב. עכ"ל שם.

48 בירושלמי דמגלה

ההערה מפנה לשיחת הרבי שם, בקשר למאמר זה של הירושלמי.

הערת קה"ת

פ"א ה"ה. רמב"ם סוף הלי מגילה. ראה בלקו"ש ח"ז לפ' צו סעיף ט.

פסוקה 22

49 אסתר מן התורה מנין

הגמרא שואלת היכן נרמזת אסתר בתורה, ומשיבה בפסוק "ואנכי הסתר אסתיר פני". המאמר מבסס על רמז זה את הסברו לכך שמגילת אסתר תישאר קיימת לעד.

Chullin 139b:12-13 חולין קל"ט ב:י"ב-י"ג

אסתר מן התורה מנין (דברים לא, יח) ואנכי הסתר אסתיר מרדכי מן התורה מנין דכתיב (שמות ל, כג) מר דרור ומתרגמינן מירא דכ"א: ואיזהו שאינו מזומן וכי? ר' חייא ור' שמעון חד תני הדרסיאות וחד תני הדרסיאות מאן דתני הדרסיאות על שם הורדוס ומאן דתני הדרסיאות על שם מקומן

Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA)

הערת קה"ת

חולין קלט, ב.

Verily Thou art a G-d that hidest Thyself, O G-d of Israel, the Saviour.
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)
הערת קה"ת
ישע"י מה, טו.

56 שאור זה אינו זיו אלא מאור

ההערה מפנה לאור התורה על ואתחנן, לעניין ההבדל בין זיו לבין המאור עצמו.
הערת קה"ת
ע' באוה"ת פ' ואתחנן ע' שנא.

פסקה 23

57 מרדכי מן התורה מנין

הגמרא מוצאת את מרדכי בתורה ב"מור דרור", שאותו מתרגם התרגום לארמית "מירא דכיא". המאמר מפרש את "מירא דכיא" כמרירות במקום טהור: ההלכות.

Chullin 139b:12-13 חולין קל"ט ב:י"ב-י"ג

אסתר מן התורה מנין (דברים לא, יח) ואנכי הסתר אסתיר מרדכי מן התורה מנין דכתיב (שמות ל, כג) מר דרור ומתרגמינן מירא דכיא: ואיזהו שאינו מזומן וכי: ר' חייא ור' שמעון חד תני הדרסאות וחד תני הדרסאות מאן דתני הדרסאות על שם הורדוס ומאן דתני הדרסאות על שם מקומן

Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA)

הערת קה"ת

חולין קלט, ב. קטע מכאן בהמשך מצה זו תר"מ ע' קסז.

58 מר דרור ומתרגמינן

"ואתה קח לך בשמים ראש: מור דרור..." — לצורך שמן המשחה. חז"ל שומעים את שמו של מרדכי בתרגום הארמי שלו, "מירא דכיא".

Exodus 30:23 שמות ל"ב:כ"ג

ואתה קח־לך בשמים ראש מ־דרור חֲמֵשׁ מאות וקִנְמֹן־בָּשָׂם מִחֲצִיתוֹ חֲמִשִּׁים וּמֵאתִים וקִנְה־בָשָׂם חֲמִשִּׁים וּמֵאתִים:

Take thou also unto thee the chief spices, of flowing myrrh' five hundred shekels, and of sweet cinnamon half so much, even two hundred and fifty, and of sweet calamus two hundred and fifty

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות ל, כג. ובתרגום אונקלוס שם.

59 מירא דכיא

תרגום אונקלוס מתרגם "מור דרור" שבפסוק העוסק בשמן המשחה כ"מירא דכיא". הגמרא שומעת בכך את שמו של מרדכי, והמאמר מפרש את "מירא דכיא" כמרירות במקום טהור.

Onkelos Exodus 30:23 תרגום אונקלוס על שמות ל"ב:כ"ג

ואת סב לך בוסמין רישא מירא דכיא מתקל חמש מאה וקנמן בשם פלגותיה מתקל מאתן וחמשיין וקנה בוסמא מתקל מאתן וחמשיין:

Sifsei Chachomim Chumash, Metsudah Publications, 2009 (CC-BY-NC)

60 הלכות שהן דבר ה'

על הפסוק "ישוטטו לבקש את דבר ה' ולא ימצאו" (Amos 8:12), מסבירים חז"ל ש"דבר ה'" הוא הלכה (וכן זמן הקץ ונבואה). המאמר

מסתמך על כך כשהוא מכנה את ההלכות "דבר ה'".

Shabbat 138b שבת קל"ח ב

הערת קה"ת

שבת קלח, ב.

61 בבחי' מרירות

פרק 29 מתאר את הגשמיות והגסות של הגוף והלב, שאור הנשמה והשכל אינו מאיר בהם בעוצמה מספקת כדי לשלוט; מקורן בגסות הקליפה, שאותה יש לשבור ולהכניע. ההערה מפנה לשם בעניין ה"מרירות" שהמאמר מגדיר כחומריות הגסה של העולם הזה.

הערת קה"ת

ראה תניא פרק כט.

פסקה 24

62 ששה חדשים בשמן המור

לפני שהובאה אל המלך, הוכנה כל נערה במשך "שישה חודשים בשמן המור ושישה חודשים בבשמים". המאמר מפרש את שמן המור כחכמה הנעלית המלוכת במרירות: ההלכות.

Esther 2:12 אסתר ב:י"ב

ובהגיע תר נערה ונערה לבוא אל־המלך אחשורוש מקץ היות לה כדת הנשים שנים עשר חדש כי כן ימלאו ימי מרוקיהן ששה חדשים בשמן המר וששה חדשים בבשמים ובתמרוקי הנשים:

Now when the turn of every maiden was come to go in to king Ahasuerus, after that it had been done to her according to the law for the women, twelve months—for so were the days of their anointing accomplished, to wit, six months with oil of myrrh, and six month with sweet odours, and with — other ointments of the women

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

אסתר ב, יב.

63 שמן הוא בחי' ח"ע

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ראה לעיל כא, ב. לט, א. לקו"ת צו ט, ג.

64 אשרי מי שבא לכאן

רב יוסף בן רבי יהושע בן לוי, שחלה וראה את העולם העליון, מספר ששמע שאומרים שם: "אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו". המאמר מביא זאת בהקשר לכניסת הנשמה לגן עדן באמצעות לימודה.

Pesachim 50a:7-8 פסחים נ"א:ז-ח'

ושמעתי שהיו אומרים: אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו. ושמעתי שהיו אומרים: הרוגי מלכות אין אדם יכול לעמוד במחיצתו. (ומאן) גינהו? אילימא רבי עקיבא וחיבדייו — משום הרוגי מלכות ותו לא? אלא: הרוגי לוד.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

פסחים נ, א.

65 שויה בידו — כמשל האבוקה

לקוטי תורה מצטט את ההסבר ל"יביאו לבוש מלכות" באמצעות משל האבוקה המאירה למרחק: מאחר שהיא מאירה למרחק כה רב, מוכרח להיות במקום שבו היא נמצאת אור גדול מאוד. כך גם, מכיוון ששורש המצוות נעלה מאוד, האור הנמשך באמצעותן מגיע למרחקים, וממשיך את כתר למלכות, מקור העולמות בריאה, יצירה ועשיה.

הערת קה"ת

מובא בלקו"ת אמור לר, ד.

66 וכן חבית . . עד שנשפך לחוץ באבוקה

ההערה מציינת שבתמליל זה מובא באריכות המשל של החבית העולה על גדותיה.

הערת קה"ת

בהנחת הר"פ עי קבו המשל בארוכה.

67 בית שנשפך בו יין כמים

רבי חנין בר פפא אומר שמי שבביתו אין היין נמוג כמים אינו נכלל בברכה. המאמר מביא את דבריו כדי להראות ששפע רב הוא סימן לברכה.

Eruvin 65a:21 עירובין ס"ה א:כ"א

אמר רבי חנין בר פפא: כל שאין יין נשפך בתוך ביתו כמים — אינו בקלל ברכה, שנאמר: "וַיִּבְרַךְ אֶת הַחֶמֶד וְאֶת הַמִּימָה". מִה לָחֶם שֶׁנִּיָּקַח בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר — אִי מִיָּם שֶׁנִּיָּקַח בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר, וּמֵאֵי גֵיהוּ — יֵיזוּ, וְקֵא קָרִי לָקַח מִיָּם.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

עירובין סה, א.

68 ויקחו אליך שמן זית

"ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור, להעלות נר תמיד". המאמר מדגיש את המילה "מאור": המאור עצמו, ולא רק אורו או קרן האור שלו.

Exodus 27:20 שמות כ"ז:כ

וְאֵתָה תְּצַוֶּה אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן זֵית זָךְ כְּתִית לְמָאוֹר לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד:

And thou shalt command the children of Israel, that they bring unto thee pure olive oil beaten for the light, to cause a lamp to burn continually.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות כז, ח.

69 מאור שבה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ראה ירושלמי חגיגה פ"א ה"ז.

70 שהנס של פורים היה מלוכש בדרך הטבע

מאמר מאוחר יותר על מגילת אסתר שוקל את שני הצדדים: לנסים המתגלים בלי שום לבוש טבעי יש מעלה בכך שהם אלקות הנראית לעין, ולכן הנביא מקונן: "אותותינו לא ראינו"; אך מצד עצם האור, הנסים המלוכשים בטבע באים ממקום גבוה הרבה יותר. המאמר מצטט את הזוהר

בתחילת ויקרא: נסים המלוכשים בטבע נמשכים דרך הה"א האחרונה של הוי", ואילו נסים גלויים נמשכים דרך הו"ד.

הערת קה"ת

ראה גם לקמן ק, א. לקו"ש ח"ז ע' 42 הערה 27.

71 ימי הפורים האלה

"ימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים, וזכרם לא יסוף מזרעם". המאמר מסביר שקביעותם של ימי הפורים נובעת ממעלתה של דרגתם הנעלמת שלמעלה.

Esther 9:28 אסתר ט:כ"ח

וְיָמֵינוּ הָאֵלֶּה נִזְכָּרִים וְנַעֲשִׂים בְּכָל־דּוֹר וְדוֹר מִשְׁפָּחָה וּמִשְׁפָּחָה מְדִינָה וּמְדִינָה וְעִיר וְעִיר וְיָמֵי הַפּוּרִים הָאֵלֶּה לֹא יַעֲבְרוּ מִתּוֹךְ הַיְּהוּדִים וְזָכָרָם לֹא־יִסּוּף מִזֶּרַעם:

and that these days should be remembered and kept throughout every generation, every family, every province, and every city; and that these days of Purim should not fail from among the Jews, nor the memorial of them perish from their seed.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

אסתר ט, כח.

72 נעשה ונשמע

"כל אשר דיבר ה' נעשה ונשמע". המאמר מפרש את סדר הדברים — נעשה לפני נשמע — כביטול הרצון שממשיך את כתר המלכות.

Exodus 24:7 שמות כ"ד:ז

וַיִּקַּח סֵפֶר הַבְּרִית וַיִּקְרָא בְּאָזְנוֹ הָעָם וַיֹּאמְרוּ כָל־אֲשֶׁר־דִּבֶּר ה' נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע:

And he took the book of the covenant, and read in the hearing of the people; and they said: 'All that the L-RD hath spoken, ken will we do, and obey'.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

73 כי תרכב על סוסיד מרכבותיך

"כשרכבת על סוסיד, מרכבותיך ישועה". המאמר מפרש את הפסוק כאמור על מתן תורה, וקושר בין רכיבת ה' לרכיבת המלך על סוסו.

Habakkuk 3:8 חבקוק ג:ח

הֲבִנְהָרִים תָּרִה ה' אִם בְּנְהָרִים אֶפְהָ אֶפְהָ אֶפְהָ עֲבֹרְתָהּ כִּי תִרְכַּב עַל־סוּסֶיךָ מִרְכַּבְתֶּיךָ יְשׁוּעָה:

Is it, O L-RD, that against the rivers, is it that Thine anger is kindled against the rivers, or Thy wrath against the sea? That Thou dost ride upon Thy horses, upon Thy chariots of victory?

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

74 ג' שעות ראשונות של יום

התלמוד מחלק את היום לפרקי זמן בני שלוש שעות, ובאחד מהם ה' יושב ומפרנס את כל העולם כולו; עוד נאמר שבליילה הוא "רוכב על כרכבו הקל

ע"פ משלי לא, טו. בלקו"ת ויקרא בהוספות נג, ב מציין לד"ה זה: שבח"י ההמשכה מסוכ"ע המקיף לדי עולמות בשהו שהוא ענין העיגול הגדול שלמעלה מהחלל והקו הוא בחי" אותיות הנק' סוסים.

77 רכב אלקים

"רכב אלקים רבתיים אלפי שנים, ה' בם סיני בקודש". התלמוד לומד מכאן את קיומם של שמונה-עשר אלף עולמות שבהם ה' "רוכב".

Psalms 68:18 תהילים ס"ח:י"ח

רכב אלקים רבתיים אלפי שנים אדני כם סיני בקדש:

The chariots of G-d are myriads, even thousands upon thousands; The Lord is among them, as in Sinai, in holiness

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים סח, יח.

78 אלפי.. שנים.. שאינן

שם מוסבר הטעם ל"אלפי שאינן": שורשם ב"א, שיש בו רק תשע ספירות משלו (מלכות היא "עשירית של כול") — תשע ממעלה למטה ותשע ממתה למעלה, שמונה-עשרה הברכות שבתפילה, שהן באצילות; לעומת זאת, במלכות הן "רבותיים", עשר ספירות שלמות.

הערת קה"ת

לעיל עב, א. וש"נ.

79 אלפי שאינן

"אל תקרי שנים אלא שאינן": מתוך שתי רבבות, חסרים אלפיים, ונותרים שמונה-עשר אלף עולמות.

Avodah Zarah 3b:13 עבודה זרה ג' ב:י"ג

ובליליא מאי עבד? איבעית אימא: מעין זמא, ואיבעית אימא: רוכב על כרוב קל שלו ויש בשמונה עשר אלף עולמות, שנאמר: "רכב אלקים רבתיים אלפי שנים", אל תקרי "שנים" אלא "שאינן", ואיבעית אימא: יושב ושומע שירה מפי חיות, שנאמר: "יומים יצוה ה' חסדו ובלילה שירה עמי".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

80 בבחי כרוב קל

מאמר על אותו פסוק, "יביאו לבוש מלכות", שאליו מפנה ההערה בעניין "כרוב קל".

הערת קה"ת

ע' לקריית להאריז"ל ישעי' ר"ס יט, שער הפסוקים שם. ע"ח שער ט"ל דרוש יג. שערי אורה בד"ה יביאו לבוש. אמרי בינה שער הק"ש ספ"א ופע"ג. אוה"ת שמות ע' נד.

פסקה 31

81 אדני בם סיני בקדש

החצי השני של הפסוק העוסק במרכבת ה': "ה' נמצא בתוכם, סיני, בקודש". המאמר מפרש זאת כהמשכה מאותו סוג, הפעם אל תוך התורה שניתנה בסיני.

Psalms 68:18 תהילים ס"ח:י"ח

רכב אלקים רבתיים אלפי שנים אדני כם סיני בקדש:

The chariots of G-d are myriads, even thousands upon thousands; The Lord is among them, as in Sinai, in holiness

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ומשוטט בשמונה עשר אלף עולמות", כשהביטוי "אלפי שנים" נדרש כ"אלפים שאינם". על קטע זה מבסס המאמר את הסברו על סוסו של המלך.

Avodah Zarah 3b:7 עבודה זרה ג' ב:ז

איני? והאמר רב יהודה אמר רב: שנים עשרה שעות הן היום, שלש הראשונות — הקדוש ברוך הוא יושב ועוסק בתורה, שניות — יושב ודן את כל העולם כולו, כיון שרואה שנתחייב עולם כלליה — עומד מכסא הדין ויושב על כסא רחמים,

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ע"ז ג, ב.

פסקה 29

75 חיי ברכאן דצלותא

רבי תנחום אומר בשם רבי יהושע בן לוי ששמונה עשרה הברכות מקבילות לשמונה עשרה החוליות שבעמוד השדרה, ושעל המתפלל להתכופף עד שכל חוליות עמוד השדרה מתכופפות. המאמר שואל מה משמעותה של הקבלה זו.

Berakhot 28b:9-10 ברכות כ"ח ב:ט-י"י

אמר להם: אילו לפני מלך בשר ודם היו מוליכין אותי, שהיום כאן ומחר בקבר, שאם כועס עלי אין כעסו כעס עולם, ואם אוסרני — אין איסורי איסור עולם, ואם ממיתני — אין מיתתו מיתת עולם, ואני יכול לפייסו בדברים ולשחדו במזון, אף על פי כן הייתי בוכה, ועכשיו שמוליכים אותי לפני מלך מלכים הקדוש ברוך הוא, שהוא חי ונצח לעולם ולעולמי עולמים, שאם כועס עלי — כעסו כעס עולם, ואם אוסרני — איסורי איסור עולם, ואם ממיתני ...

He replied to them, "If I was being led into the presence of a human king who to-day is here and tomorrow in the grave, who if he were wrathful against me his anger would not be eternal, who if he imprisoned me the imprisonment would not be everlasting, who if he condemned me to death the death would not be for ever, and whom I can appease with words and bribe with money — even then I would weep ; but ... now, when I am being led into the

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

Zohar I, 266b זח"א רסו, ב

Zohar III, 229a זח"ג רכט, א

הערת קה"ת

ברכות כח, ב. זח"א רסו, ב. זח"ג רכט, א. רנה, א. פרדס שער הנשמה פ"ח. וראה אוה"ת בראשית כרך ג תפד, א. ראה לקמן קכג, ב. לקריית בשלח א, ג. בלק עא, ב.

פסקה 30

76 ותתן טרף לביתה

"היא קמה בעוד לילה ונותנת טרף לביתה". המאמר משתמש בפסוק כדי לציין שהלילה הוא הזמן שבו המלאכים מקבלים את מזונם.

Proverbs 31:15 משלי ל"א:ט"ו

ותקם בעוד לילה ותתן טרף לביתה וחק לנערתייה:

She riseth also while it is yet night, and giveth food to her household, and a portion to her maidens

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים סח, יח.

פסוקה 32

82 ועשו לי מקדש

"ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם". המאמר מפרש זאת כהתגלות השכינה בחומרים הגשמיים של המשכן.

Exodus 25:8 שמות כ"ה:ח'

וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשָׁכַנְתִּי בְתוֹכָם:

And let them make Me a sanctuary, that I may dwell among them.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות כה, ח.

83 כי תרכב על סוסך

"כי תרכב על סוסך". המאמר מזהה את ה"סוסים" עם צירופי אותיות שמורידים גילוי גדול אל תוך הגשמיים.

Habakkuk 3:8 חבקוק ג:ח'

הַבְּהִירִים תָּרָה ה' אִם בְּנָהָרִים אֶפְהָ אִם־בְּנָהָרִים כִּי תִרְכַּב עַל־סוּסֶיךָ מִרְכַּבְתִּיךָ יִשְׁעָה:

Is it, O L-RD, that against the rivers, is it that Thine anger is kindled against the rivers, or Thy wrath against the sea? That Thou dost ride upon Thy horses, upon Thy chariots of victory?

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 33

84 וסוס אשר רכב עליו המלך

"...והסוס אשר רכב עליו המלך". המאמר מזהה את הסוס עם צירופי האותיות הממשיכים למטה את גילוי אין סוף.

Esther 6:8 אסתר ו:ח'

יָבִיאוּ לְבוּשׁ מַלְכוּת וְאֶשֶׁר לְבָשָׁבוּ הַמֶּלֶךְ וְסוֹס אֲשֶׁר רָכַב עָלָיו הַמֶּלֶךְ וְאֶשֶׁר נָתַן כְּתֹר מַלְכוּת בְּרֹאשׁוֹ:

let royal apparel be brought which the king useth to wear, and the horse that the king rideth upon, and on whose head a crown royal is set

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 34

85 קבל היהודים את אשר החלו לעשות

"והיהודים קיבלו את אשר החלו לעשות". המאמר מפרש זאת כהשלמת קבלת התורה בימי מרדכי, שהחלה בסיני.

Esther 9:23 אסתר ט:כ"ג

וְקָבַל הַיְּהוּדִים אֶת אֲשֶׁר־הֵחֵלוּ לַעֲשׂוֹת וְאֵת אֲשֶׁר־כָּתַב מֶרְדֳּכָי אֲלֵיהֶם:

And the Jews took upon them to do as they had begun, and as Mordecai had written unto them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

86 את אשר החלו לעשות במ"ת

רבא מלמד שבימי אחשוורוש קיבלו ישראל את התורה מחדש, כפי שנאמר: "קיימו וקיבלו" (אסתר 9:27): הם קיימו את מה שכבר קיבלו. המאמר

רואה בכך את השלמת הקבלה שהחלה בסיני, באמצעות מסירות נפש.

Shabbat 88a שבת פ"ח א

Shevuot 39a שבועות ל"ט א

הערת קה"ת

שבת פח, א. שבועות לט, א. וראה לעיל ז, א בהערה: במ"ת. . החלו לעשות.

87 נעשה ונשמע

תשובתם של ישראל בסיני, "נעשה ונשמע", שהמאמר מכנה ביטול הרצון — תחילתה של קבלת התורה.

Exodus 24:7 שמות כ"ד:ז

וַיִּקַּח סֵפֶר הַבְּרִית וַיִּקְרָא בְּאָזְנוֹ הָעָם וַיֹּאמְרוּ כָּל אֲשֶׁר־דִּבֶּר ה' נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע:

And he took the book of the covenant, and read in the hearing of the people; and they said: 'All that the L-RD hath spoken, we will do, and obey'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

88 כל הכופר בעכו"ם

רבי יוחנן מסביר שמרדכי, אף שהיה משבט בנימין, נקרא יהודי "מפני שכפר בעבודה זרה, שכל הכופר בעבודה זרה נקרא יהודי". המאמר מחיל זאת על הדור כולו.

Megillah 13a:2-3 מגילה י"ג א:ב-ג'

רבי יוחנן אָמר: לְעוֹלָם מִבְּנֵימִן קָאָתִי, וְאָמַאי קָרִי לָקָה "יְהוּדִי"? עַל שׁוּם שֶׁכָּפַר בְּעִבּוּדָה זָרָה. שְׁכָל הַכּוֹפֵר בְּעִבּוּדָה זָרָה נִקְרָא "יְהוּדִי", כְּדִכְתִּיב: "אֵיתִי גּוֹבְרִין יְהוּדָאִין וְגו'". רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן פִּזִּי, כִּי הָיָה פֶּתַח בְּדַבְרֵי הַיָּמִים, אָמַר הָכִי: כָּל דְּבָרִיךָ אֶחָד הֵם, וְאֵנּוּ יוֹדְעִין לְדוֹרְשׁוֹ. "וְאִשְׁתּוֹ הַיְּהוּדִיָּה יָלְדָה אֶת יָרֵד אָבִי גְדוֹר וְאֵת חֵבֶר אָבִי שׁוֹכֵי וְאֵת יְקוֹתִיאֵל אָבִי זְנוּחַ וְאֵלֶּה בְנֵי בִתְיָה בַת פְּרָעָה אֲשֶׁר לָקַח מֶרְדֳּכִי."

Yohanan said: He did indeed come from Benjamin. Why then was he called "a Jew"? Because he denied idolatry. For anyone who denies idolatry is called 'a Jew', as it is written, "There are certain Jews etc." (Daniel 3:13). R. Shimon b. Pazzi when he would begin an exposition of the Book of Chronicles would say the following: "All Your words are one", and we know how to find their inner meaning. [It is written], "And his wife the Jewess bore Yered the father of ... Gedor, and Hever the father

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Daf Shevui (CCO)

הערת קה"ת

מגילה יג, א.

89 איש יהודי

"איש יהודי היה בשושן הבירה ושמו מרדכי... איש ימיני". הפסוק מכנה אותו גם יהודי וגם איש משבט בנימין — הסתירה שהגמרא מיישבת.

Esther 2:5 אסתר ב:ה'

אִישׁ יְהוּדִי הָיָה בְּשׁוֹשַׁן הַבִּירָה וּשְׁמוֹ מֶרְדֳּכָי בֶּן יָאִיר בֶּן־שִׁמְעִי בֶן־קִישׁ אִישׁ יְמִינִי:

There was a certain Jew in Shushan the castle, whose name was Mordecai the son of Jair the son of Shimei the son of Kish, a Benjamite

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

90 ויקח המן את הלבוש ואת הסוס

"והמן לקח את הלבוש ואת הסוס, והלביש את מרדכי והרכיב אותו על סוס ברחוב העיר." המאמר שואל כיצד ייתכן שהיה להמן חלק כלשהו במדרגות הללו.

Esther 6:11 אסתר ו':יא

וַיִּקַּח הָמָן אֶת־הַלְבוּשׁ וְאֶת־הַסּוּס וַיַּלְבֵּשׁ אֶת־מָרְדֳּכָי וַיַּרְכִּיבֵהוּ בָּרְחוֹב הָעִיר וַיִּקְרָא לִפְנָיו כָּכָה יַעֲשֶׂה לְאִישׁ אֲשֶׁר הִמְלִךְ חֲפֹץ בִּיקְרוֹ:

Then took Haman the apparel and the horse, and arrayed Mordecai, and caused him to ride through the street of the city, and proclaimed before him: 'Thus shall it be done unto the man whom the king delighteth to honour'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

91 המן מן התורה מניין

הגמרא שואלת היכן נרמז המן בתורה, ומשיבה: "המן העץ" — "האם מן העץ...?" המאמר מפרש את הרמז כשאלה על הקשר של המן אל העץ.

Chullin 139b:11-13 חולין קל"ט ב:י"א-י"ג

המן מן התורה מניין (בראשית ג, יא) המן העץ אסתר מן התורה מניין (דברים לא, יח) ואנכי הסתר אסתיר מרדכי מן התורה מניין דכתיב (שמות ל, כג) מר דרור ומתרגמין מירא דכיא: ואיזהו שאינו מזומן וכו': ר' חייא ור' שמעון חד תני הדרסאות וחד תני הרדסאות מאן דתני הרדסאות על שם הורדוס ומאן דתני הדרסאות על שם מקומן

Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA)

הערת קה"ת

חולין קלט, ב.

92 המן העץ

שאלת ה' לאדם: "המן העץ אשר ציוויתך לבלתי אכול ממנו אכלת?" המילים העבריות "המן העץ" נשמעות כמו "המן".

Genesis 3:11 בראשית ג':יא

וַיֹּאמֶר מִי הִגִּיד לָךְ כִּי עִירַם אֶתָּה הַמִּדְּבָר אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ לֵבִלְתִּי אֲכָל־מִמֶּנּוּ אֲכָלְתָּ:

And He said: 'Who told thee that thou wast naked? Hast thou eaten of the tree, whereof I commanded thee that thou shouldst not eat'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית ג, יא.

93 ראשית גוים עמלק

דברי בלעם: "ראשית גוים עמלק, ואחריתו עדי אובד." המאמר מפרש את "ראשית" בכך שעמלק עומד מעל שורשן של שאר האומות.

Numbers 24:20 במדבר כ"ד:כ

וַיֵּרָא אֶת־עַמְלֵק וַיֵּשָׂא מִשְׁלוֹ וַיֹּאמֶר רִאשִׁית גּוֹיִם עַמְלֵק וְאַחֲרִיתוֹ עֲדִי אֲבָד:

And he looked on Amalek, and took up his parable, and said: Amalek was the first of the nations; But his end shall come to destruction.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

במדבר כד, כ.

94 מבני בניו של המן

ברייטא מונה צאצאים של אויבי ישראל שבאו ללמוד תורה: "מבני בניו של המן למדו תורה בבני ברק", ומבני בניו של סנחריב היו שלימדו תורה ברבים. המאמר מביא זאת כהוכחה לכך שמה שבא מהמן יכול היה להתברר ולהיכלל בקדושה.

Gittin 57b:7-8 גיטין נ"ז ב:ז-ח

מבני בניו של המן למדו תורה בבני ברק; מבני בניו של סיסרא למדו תינוקות בירושלים; מבני בניו של סנחריב למדו תורה ברבים - מאן אינו? שמעיה ואבטליון. היינו דכתיב: "נתתי את דמה על צהיית סלע לבקלתי הכסות".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

גיטין נז, ב. וש"נ. וראה לקו"ת להאריז"ל (ובסי' הליקוטים) סי' שופטים דר"ש בר שילת היי מבני בניו.

95 ויגבה לבו

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

דה"י ב יז, ו.

96 ויגבה לבו בדרכי ה'

נאמר על המלך יהושפט: "ויגבה לבו בדרכי ה', ועוד הסיר הבמות". המאמר מפרש זאת כהגבהה עצמית באופן של קדושה.

II Chronicles 17:6 דברי הימים ב י"ז:ו

וַיִּגְבֶּה לְבוֹ בְּדַרְכֵי ה' וְעוֹד הִסִּיר אֶת־הַבָּמוֹת וְאֶת־הָאֲשֵׁרִים מִיְּהוּדָה:

And his heart was lifted up in the ways of the L-RD; and furthermore he took away the high places and the Asherim out of Judah

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

97 עיניו למטה ולבו למעלה

רבי ישמעאל בנו של רבי יוסי אומר בשם אביו: המתפלל יכולן את עיניו למטה ואת לבו למעלה, כדי לקיים את שני הפסוקים. המאמר מייחס את שני הכיוונים לענווה ולהתעלות הלב.

Yevamot 105b:5 יבמות ק"ה ב:ה

וְחָד אָמַר: עֵינָיו לְמַעְלָה, שְׁנָאמַר: "נִשָּׂא לְבַבְנוּ אֶל כְּפִיס". אֲדַהֲכִי אֶתֶּא רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל בְּרַבִּי יוֹסִי לְגַבְיָהּ. אָמַר לָהּ: בְּמֵא עֲסָקִיתוּ? אָמַר לָקָה: בְּתַפְלָה. אָמַר לָהּ: כָּךְ אָמַר אָבִיא: תִּמְתַּפְּלִל צָרִיךְ שִׁיתֵּן עֵינָיו לְמַטָּה וְלָבוּ לְמַעְלָה, כִּדִּי שִׁיתַּקְיִימוּ שְׁנֵי מִקְרָאוֹת הַלָּלוּ.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

יבמות קה, ב. שו"ע או"ח סי' צה.

98 עיניו למטה ולבו למעלה

השולחן ערוך פוסק שהמתפלל יכולן מעט את ראשו, כך שעניניו יהיו מופנות למטה, אל הארץ, ויכוון את לבו למעלה, אל השמים. קה"ת מביאה זאת לצד דברי הגמרא.

Shulchan Arukh, Orach Chayim 95:2 שולחן ערוך, אורח חיים צ"ה:ב

צריך שיכוף ראשו מעט שיהיו עיניו למטה לארץ ויחשוב כאלו עומד בבית המקדש ובלבו יכוין למעלה לשמים:

99 ענו מכל האדם

”והאיש משה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה“. המאמר מזהה ענווה זו עם ”עיניו למטה“, עם חכמה ועם ביטול.

Numbers 12:3 במדבר י”ב:ג

וְהָאִישׁ מֹשֶׁה עֲנִי מְאֹד מִכָּל הָאָדָם אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי הָאֲדָמָה:

Now the man Moses was very meek, above all the men that —.were upon the face of the earth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 37

100 והאדם ציל כלול משניהם

שם ניתנה התורה בהר סיני, הר נמוך, משום שהתורה ניתנת למי שעושה את עצמו כמדבר, בלי גאווה; ובכל זאת סיני הוא הר, שכן האדם, גם כשהוא עניו, זקוק לכוח ולהתרוממות מסוימת, כפי שנאמר: ”ויגבה לבו בדרכי ה'“. הדברים מפנים למאמר זה וחוזרים על לשונו: בלי התרוממות כלשהי, לבו לא יעז לגשת לעבודת ה'.

הערת קה"ת

ראה לקו"ת במדבר טו, ג.

פסוקה 38

101 ודברי אשר שמתי בפִיךָ

”רוחי אשר עליך ודברי אשר שמתי בפִיךָ“. המאמר מביא פסוק זה בהקשר של החכמה האלקית הנמשכת אל האדם באמצעות לימוד התורה.

Isaiah 59:21 ישעיהו נ"ט:כ"א

וְאֲנִי זֹאת בְּרִיתִי אִתָּם אֵמַר ה' רוּחִי אֲשֶׁר עָלֶיךָ וּדְבָרִי אֲשֶׁר-שָׁמַתִּי בְּפִיךָ לֹא-יִמָּשׁוּ מִפִּיךָ וּמִפִּי יֵרָע וּמִפִּי יֵרָע אֵמַר ה' מֵעַתָּה וְעַד-עוֹלָם:

And as for Me, this is My covenant with them, saith the L-RD; My spirit that is upon thee, and My words which I have put in thy mouth, shall not depart out of thy mouth, nor out of the mouth of thy seed, nor out of the mouth of thy seed's seed, saith the L-RD, from henceforth and for ever

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"י נט, כא.

102 שהת"ח צריך להיות בו שמינית שבשמיני

רב חייא בר אשי אומר בשם רב שתלמיד חכם צריך שתהיה בו "שמינית שבשמינית" של גאווה, ואילו רב נחמן בר יצחק אינו מתיר לו גאווה כלל. המאמר מבאר את העשיר — חלק אחד מתוך שישים וארבעה — באמצעות החכמה והלב.

Sotah 5a:16 סוטה ה' א:ט"ז

אָמַר רַב חֵיִיא בְּרַ אַשִּׁי אָמַר רַב: תְּלִמִּיד חָכָם צָרִיךְ שְׂיֵהָא בּוֹ אֶחָד מִשְׁמוֹנֶה בְּשִׁמְיִנִית. אָמַר רַב הוֹנָא בְּרִיה דְּרַב יְהוֹשָׁע: וּמַעֲטָרָא לָקָה כִּי סָאָא לְשׁוּבְלָתָא. אָמַר רַבָּא: בְּשִׁמְתָא דְּאִית בָּקָה, וּבְשִׁמְתָא דְּלִית בָּקָה.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

סוטה ה, א. ראה גם לקמן קיט, ג. ולכאורה צ"ע מרמב"ם הלי דעות פ"ב ה"ג שפסק דאפילו מקצתה לא. וכ"פ ברי יונה לאבות פ"ד מ"ד. ועייג"כ שו"ע רבינו הזקן חאז"ה סקנ"ה ס"ס א' וסקנ"ו ס"ג. — הערת כ"ק אדמו"ר ז"ע בסוף מאמרי אדמו"ר הזקן הנחות הר"פ ע' קצב. ובלקו"ש ח"ז ע' 297.

באג"ק א ע' רעה, ועי שב. ובלקו"ש חכ"ב ע' 162. וראה גם לקוטי לויי אגרות ע' שא. וראה לקמן קיט, ב. הנחות הר"פ ע' יב.

103 וזהו ענין שהת"ח . . עולה ס"ד

ההערה מציינת שמקטע מכאן ואילך מובא ב"יהל אור", פירושו של הצמח צדק לתהילים.

הערת קה"ת

קטע מכאן מובא ביהל אור ע' שלה.

פסוקה 39

104 כי העיקר היא החכמה המשכת בחי הבטול

ההערה מפנה ל"יהל אור", שמפנה בתורו ל"חובות הלבבות", שער הכניעה, פרק י'.

הערת קה"ת

ראה ביהל אור ע' שלח שמציין לחובת הלבבות שער הכניעה פ"י ע"ש.

105 חלק א' מס"ד

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ראה פרש"י סוטה ה, א ד"ה אחד משמונה שבשמינית ובחדא"ג מהרש"א שם.

פסוקה 40

106 ה' מלך גאות לבש

"ה' מולך; הוא לבש הוד והדר". המאמר מזהה את לבוש המלכות עם הוד והדר אלה, שיש להם מקבילה בהתנשאותו של "המן לאחר הכיור".

Psalms 93:1 תהילים צ"ג:א

ה' מֶלֶךְ גָּאוֹת לָבַשׁ לָבַשׁ ה' עוֹ הַתְּאֲזָר אֶת־תְּכֵןֶת תִּבְּל בְּלִי־תְמוּט:

The L-RD reigneth; He is clothed in majesty; The L-RD is clothed, He hath girded Himself with strength; Yea, the world is established, that it cannot be moved

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

107 בחי' כתר מלכות

ההערה מפנה שם לעיון בבחינת כתר מלכות.

הערת קה"ת

ראה שערי אורה סד, א. ד"ה וירד ה' תרס"ב. ד"ה בראשית תש"ה (פ"ל).

108 בעטרה שעטרה לו אמו

..."על העטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו". המאמר מזהה עטרה זו עם ביטול הרצון, שאין לו מקבילה מחוץ לקדושה.

Song of Songs 3:11 שיר השירים ג:י"א

צֵאנָה וּרְאִינָה בָּנוֹת צִיּוֹן בְּמֶלֶךְ שְׁלָמָה בְּעֶטְרָה שְׁעֶטְרָה־לוֹ אִמּוֹ בָּיוֹם חֲתֻנָּתוֹ וּבְיוֹם שְׂמֻחַת לְבוֹ:

Go forth, O ye daughters of Zion, And gaze upon king Solomon, Even upon the crown wherewith his mother hath crowned him in the day of his espousals, And in the day of the gladness of his heart

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

109 שאין בזלעו"ז בבחי' המן בחי' זו

ההערה מציינת שנקודה זו — שלצד שכנגד אין דבר מן הכתר, אפילו לא

יביאו לבוש מלכות אשר לבש בו המלך וסוס...

בבחינת המן — מצוטטת בסדרת מאמרים זו.

הערת קה"ת

מובא בהמשך תרס"ו ע' ע.

110 בטול רצון ממש

בהערות הצמח צדק על שיר השירים המילה "ממש" אינה מופיעה: הנוסח הוא פשוט "ביטול הרצון".

הערת קה"ת

ברשימות כ"ק אדמו"ר הצ"צ על שה"ש עי' עו אין תי' "ממש".

על המהדורה

המהדורה הזאת כוללת לשון המאמר, התרגום לעברית של ימינו, הביאורים שלנו וההערות.

The Hebrew text of Torah Ohr: © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

התרגום שלנו לעברית של ימינו, מתוך התרגום האנגלי שלנו מלשון הקודש, בלי הערות קה"ת: CC BY 4.0.

הביאורים שלנו, עם הסקירה, השאלות והעמוד לילדים: CC BY-NC 4.0.

The notes: Kehot's marei mekomos ("Sources and References", including the Rebbe's notes) © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted; our notes on them: CC BY-NC 4.0.

Sefaria: Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA); The Holy Scriptures: A New Translation (JPS 1917) מִקְרָא מִצְוֹטֻטִּים, דָּרָךְ (Public Domain); William Davidson Edition - Vocalized Aramaic (CC-BY-NC); Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain); Sefer Etz Chaim (Public Domain); Constantinople, 1740 (CC-BY-NC); Torat Emet 357 (Public Domain); Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY); The Jerusalem Talmud, edition by Heinrich W. Guggenheimer. Berlin, De Gruyter, 1999-2015 (CC-BY); The Jerusalem Talmud, translation and commentary by Heinrich W. Guggenheimer. Berlin, De Gruyter, 1999-2015 (CC-BY); Torat Emet 363 (Public Domain); Maimonides' Mishneh Torah, edited by Philip Birnbaum, New York, 1967 (Public Domain); Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA); Sifsei Chachomim Chumash, Metsudah Publications, 2009 (CC-BY-NC); Daf Shevui (CC0); Maginei Eretz: Shulchan Aruch Orach Chaim, Lemberg, 1893 (Public Domain).

המהדורה כולה: CC BY-NC 4.0. מותר להעתיק, להדפיס ולהפיץ בחינם, בציון Kehot Publication Society ו"likuteitorah.com; אסור למכור.
/https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0

התרגום לעברית נעשה מהמהדורה האנגלית של [likuteitorah.com](https://www.likuteitorah.com) בעזרת בינה מלאכותית (openai/gpt-6-luna-pro:batch), כשלשון המאמר לצדו לבדיקה. עדיין לא עבר עריכה אנושית. כל דבר חשוב יש לבדוק מול לשון המאמר.

הרבי ביקש ללמוד את מאמרי פרשת השבוע, «הפרשה החסידית», באותו שבוע, מחולקים לשבעת ימיו (Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel 5725 ·).
 (Toras Menachem vol. 42, pp. 306-309). למה ללמוד, וברכות הרבי: [/likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha](http://likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha)

מזים חנינמי ולא מסחרי. אין כאן מכירה. אין שיוך לקה"ת, ל־Sefaria או לספריית ליובאוויטש. © likuteitorah.com

מתוך [/likuteitorah.com/he/torah-ohr/megillas-esther/1](http://likuteitorah.com/he/torah-ohr/megillas-esther/1)

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק